

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2017

Magdaléna Janíková

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Folklór v hudební výchově na druhém stupni základní školy
Folklore within the Music Education at Lower Secondary School

Magdaléna Janíková

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jana Veverková
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Hudební výchova se zaměřením na vzdělávání — Sbormistrovství se zaměřením na vzdělávání

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Folklor v hudební výchově na druhém stupni základní školy* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne:.....

Podpis:.....

Děkuji Mgr. et Mgr. Janě Veverkové za odborné vedení při vypracování této bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala respondentům z řad žáků druhého stupně základních škol, kteří se podíleli vyplňováním dotazníků na realizaci výzkumu. Děkuji své rodině za podporu a pomoc v době, kdy byla práce vypracovávána.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá praktickým využitím folklorního odkazu ve výuce hudební výchovy na druhém stupni základní školy. Obsahuje teoretické informace týkající se českého folkloru. Práce se zabývá analýzou učebnic používaných v dnešní době k výuce hudební výchovy na druhém stupni základní školy a přináší výsledky výzkumu zaměřeného na kvalitu a efektivitu dnešní výuky folkloru. Na základě získaných dat práce ve svém závěru nabízí řešení současné situace prostřednictvím projektu, který předkládá možnosti, jak efektivně zapojit výuku folkloru do hodin hudební výchovy i do jiných vyučovaných předmětů.

KLÍČOVÁ SLOVA

folklor, lidová píseň, lidový tanec, národopisná oblast, hudební výchova

ANNOTATION

Bachelor thesis is focusing on practical usage of folklore knowledge in Music Education at second grade of elementary school. It contains theoretical information of Czech folklore. Thesis analyzes textbooks which are used in second grade of elementary schools and brings results focused on quality and efectivity of teaching about folklore. Based on obtained data, thesis offering solution of current situation through project, how effectively integrate folklore in lessons of Music Education and others thought subjects.

KEYWORDS

foklore, folk song, folk dance, folklore region, Music Education

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Folklor.....	8
2.1	Lidová píseň	9
2.1.1	Klasifikace lidových písní	9
2.2	Národopisné oblasti České republiky.....	15
2.2.1	Národopisné oblasti Čech.....	17
2.2.2	Národopisné oblasti Moravy	23
3	Rozbor učebnic pro druhý stupeň základní školy	33
3.1	Rozbor učebnicové řady Hudební výchova pro 6. – 9. Ročník základní školy	33
3.2	Rozbor učebnicové řady Hudební výchova pro 6. – 8. ročník základní školy.....	36
3.3	Závěry analýzy	38
4	Výzkum.....	40
4.1	Vyhodnocení dotazníku	40
4.2	Závěry výzkumu.....	44
5	Návrh projektu	45
5.1	Průběh projektu	48
5.2	Prezentace projektu	51
6	Závěr	53
7	Seznam použitých zdrojů.....	55
8	Přílohy.....	57
8.1	Abecední seznam lidových písní z analýzy učebnic	57
8.2	Mapa národopisných oblastí České republiky	64

1 Úvod

Česká republika je zemí s velmi bohatou kulturní tradicí. Množství národopisných oblastí a jejich subregionů přináší nespočet lidových zvyků, tradic, písní i tanců. Mnoho generací se již spoustu let snaží toto národní bohatství zachovávat a šířit, aby neupadlo v zapomnění. Území České republiky není z geografického hlediska příliš rozlehlé, ovšem počet národopisných oblastí, které se mezi sebou liší kulturními projevy, je natolik velký, že se množstvím zvyků a tradic hravě vyrovná i větším státům světa.

I přes snahy našich předků o uchování folklorního bohatství České republiky se ve společnosti objevuje úpadek zájmu o folklor a tradice s ním spojené. Tomuto odklonu jistě nemálo přispívá nedostatečná informovanost občanů, která by se měla podchytit již ve školních letech. Tato práce se zabývá způsobem výuky folkloru na druhém stupni základních škol a nabízí možný způsob efektivizace současné výuky.

V teoretické části práce přináší informace o českém folkloru a vysvětluje hlavní pojmy s folklorem spojené. Informuje o hlavních způsobech projevu hudební lidové slovesnosti, jejím rozdělení a o rozdílech mezi jednotlivými kraji v oblastech lidové písně a lidového tance.

Praktická část se zaměřuje na analýzu učebnic hudební výchovy, které jsou v dnešní době používané v hodinách hudební výchovy na druhém stupni. Porovnává obsah folklorní tematiky učebnic používaných hlavně v devadesátých letech dvacátého století s učebnicemi, které se převážně používají k výuce dnes. Součástí analýzy je i srovnání notového materiálu lidových písní v poměru s ostatními, které se nacházejí v těchto dvou učebnicových řadách.

Dále práce ukazuje prostřednictvím výzkumu současnou situaci ve školství v oblasti výuky folkloru v hodinách hudební výchovy na druhém stupni základních škol. Výzkum je veden metodou dotazníku a respondenty jsou žáci druhého stupně různých základních škol po České republice.

V závěrečné části práce přináší návrh projektu, který by v ideálním případě mohl pomoci současnou situaci vylepšit a zastavit, či zpomalit tendence úpadku zájmu o český folklor, a tím způsobit zachování folklorního bohatství i pro další generace.

2 Folklor

Termín Folklor pochází z angličtiny (folklore) a vznikl složením germánského základu „folk“ (lid, viz německé *das Volk*) a staroanglického výrazu „lore“ s významem nauka, věda, vědění. Poprvé jej využil William Joseph Thomas (1803-1885) v roce 1846 ve významu „vědění lidu“, tedy jako předmět tehdy vznikajícího národopisného bádání. V tomto významu termín pronikl do většiny evropských jazyků. V dalším vývoji však v některých pracích došlo k významovému posunu, kdy se termínem folklor označovala i věda o lidových projevech. (Tedy nejen „vědění lidu“, ale i „vědění o lidu“)(1, s.123)

Dnešní terminologie zahrnuje pod pojmem folklor lidové projevy hudební, taneční, slovesné a dramatické a jsou předmětem vědecké disciplíny zvané folkloristika. Hudební folklor jako specifickou oblast folkloru pak tvoří lidové písně, instrumentální hudba a tanec a zabývá se jím hudební folkloristika. (1, s.124)

Vymezení obsahu pojmu nebývá vždy jednoznačné a s postupem času se v důsledku vývoje společnosti mění. V minulosti byl pojem *folklor* spojován pouze s projevy nejnížší nevzdělané společenské vrstvy. Toto vymezení u některých odborníků přetrvává dodnes, a proto například *Webster's Online Dictionary* ve své definici uvádí, že v mnoha oblastech světa folklor mizí z důvodu toho, že se rozvíjí pouze v primitivních komunitách s nízkou mírou vzdělanosti. (3)

Projevy folkloru

Folklor můžeme rozdělit do jednotlivých kategorií.

- 1) **Folklor slovesný:** slovesná stránka lidových písní, pohádky, pověsti, legendy, povídky, vyprávění ze života, anekdoty, přísloví, pořekadla, pranostiky
- 2) **Folklor hudební:** hudební stránka lidových písní, nástroje lidové hudby, lidová hudba
- 3) **Folklor taneční:** základní druhy lidových tanců (např. skoky, kola, točivé, vířivé, figurální tance, taneční svity)
- 4) **Folklor dramatický:** obřadní hry, obchůzky, sousedské, selské hry, lidové zpěvohry, loutkové divadlo

2.1 Lidová píseň

Termín „lidová píseň” vznikl překladem z německého „Volkslied“, který zavedl v 70. letech 18. století Johann Gottfried Herder, a nahradil do té doby obecně používané pojmy „národní píseň“, případně „prostonárodní píseň”, jejichž význam se posunul směrem k písňovým projevům s vlasteneckým obsahem.

Tradičně se za základní charakteristické znaky lidové písně považují její vazba na venkovský zemědělský lid, anonymita autora, kolektivnost, ústní tradice a variabilita, v novější literatuře se dále uvádějí úzká souvislost s konkrétními životními situacemi (pracovní proces, rodinný život, církevní svátky apod.) a její synkretická povaha, jíž se rozumí propojení složky slovesné a hudební a další úzká vazba na nástrojový doprovod a taneční projevy.(1, s.17)

Přinejmenším od 19. století je zřejmé, že lidová píseň nemůže nadále existovat jen ve své originální monodické podobě. Z této skutečnosti proto vyplývají konkrétněji vymezené úkoly: ukázat, jak se lidová píseň zařadila mezi formy městského hudebního a společenského života, jak různými způsoby ovlivnila v uplynulých dvou staletích uměleckou hudbu a jak může prostřednictvím různých typů úprav, především sborových, zaujmout i dnešního člověka. (1, s.11)

2.1.1 Klasifikace lidových písní

Lidové písně je možné klasifikovat podle mnoha různých hledisek. Podle věku zpěváků je lze rozdělit na písně určené dětem, dospívající mládeži či dospělým, podle pohlaví pak na písně mužské a ženské, chlapecké a dívčí. V závislosti na mimohudebních funkcích, které písně plní ve společenském životě lidového kolektivu, můžeme rozlišit písně taneční, svatební, pohřební, ukolébavky, pracovní, vánoční, apod. Míra uplatnění dějových prvků rozlišuje písně na lyrické, lyricko-epické a epické, stupeň religiozity pak na písně světské, světské s duchovními prvky a duchovní. (1, s.18)

Píseň vyvěrá ze života lidového a v dřívějších dobách provázela vesničana od kolébky do hrobu. Tyto mnohostranné pevné vztahy vymezují zároveň ráz písní a dávají možnost dělit je na skupiny přirozeně ohraničené podle obsahu a jejich funkce v životě lidovém.

V souborných sbírkách dělíme písně takto:

A. Písně světské:

1. Výpravné, čili tak řeč. Balady
2. Historické
3. Lyrické (obsahu milostného, rozjímavého, žertovného nebo výsměšného)
4. Taneční
5. Obřadní

B. Písně duchovní:

1. Výpravné (tak řeč. Legendy)
2. Lyrické
3. Obřadní

„Vedle písní, které v lidu vznikly a dělily se ústním podáním z pokolení na pokolení, krouží v lidu písně tak řečené jarmareční, kramářské, čili špalíčkové.“ (2, str. 53)

A. Písně světské

1. Balady

Balady jsou lyricko-epické skladby, které popisují různé stránky selského života. Zpívá se v nich o rodinných i jiných rozepřích, či vnitřních zápasech v duši jednotlivce i o kolektivních projevech protestu (například zbojnické balady). Po formální stránce jsou balady rozdělené do jednotlivých slok, které jsou někdy propojeny refrénem. Podle dějové kostry balady je můžeme rozdělit do dvou osnov – osnovy obecné a osnovy domácí.

a) Osnovy obecné

Do této kategorie patří písně s dějovým obsahem převzatým z jiného národa. Základní linie bývá doplněna o místní motivy, ale podobnost struktury příběhu dokazuje, že různé písně vycházejí z jednoho původního příběhu z cizí země a

ústním tradováním se dostal i do písní národů jiných. Příkladem těchto balad jsou písně *Sirotek*, *Mrtvá milá*, nebo *Návrat*, jejichž kostra děje je rozpracována v baladách po celém světě.

b) Osnovy domácí

V selském prostředí lidé čerpali náměty na písně z každé události, která rozrušila každodenní klidnou hladinu vesnického života. Vznikaly tak písně o různých bitkách, nešťastných příhodách, či vraždách. Tyto písně se mnohdy nerozšířily ani po celém našem území, ale zůstaly v oblastech, ve kterých vznikly.

Do této kategorie můžeme zařadit také Lidové legendy, které pronikaly k lidem skrze kázání, z legendárních životů svatých a z duchovních písní. Lidé si tyto legendy po svém upravovali baladickou formou a proto jsou linie mezi těmito dvěma druhy splývavé.

2. Písně historické

Písně historické vznikly za účelem zachování významné události nebo historicky důležité osoby v paměti národa a měly být faktickým dokladem z dob minulých. Písní se však nedochovalo mnoho, protože procesem předávání z generace na generaci docházelo ke zkreslování historických faktů přidáváním zázračných a pohádkových motivů (například píseň o Janu Sladkém Kozinovi). Lidové písně historické se v původním znění dochovaly jen tam, kde byla historická fakta podložena písemnou formou, díky které nedocházelo ke zkreslování informací. Tyto písně ale zřejmě skládali buď literáti nebo menší úředníci a tak se zachovaly většinou v rukopise nebo v soukromých sbornících, ale ústním podáním se šířily jen málokdy. O významných událostech se dochovaly spíše písně kramářské, které stručně popisovaly historickou událost a byly rozšiřovány v tištěné podobě. Nejsou však chápány jako písně lidové, protože od samého vzniku disponovaly tištěným zápisem. Písně se satirickým a sociálním obsahem byly lidem bližší a proto některé zlidověly.

3. Písňe lyrické světské

Lyrické písňe jsou mnohem starším druhem ústní slovesnosti, než balady a legendy, protože jejich původ je v bytostném základu lidské duše. Písňe obsahují projevy citu, pozorování přírody, rozjímavé nebo tendenční úvahy o světě a společnosti. Díky tomu se lyrika stala poznávacím prostředkem povahy lidu, který písňe vytvořil a přijal. Lyrické písňe se někdy také stěhují a přejímají, ovšem lze říci, že lyrika je nejosobitější ze všech druhů ústní lidové slovesnosti. *Zrcadlí se v ní básnický obraz lidového života v práci všedního dne i ve svátečních chvílích oddechu.* (2, str.62) Z této věcné podstaty vychází rozdělení hlavních druhů lyrických písňů.

a) Ukolébavky a písňe dětské

V těchto písňích najdeme projevy mateřské lásky a rodinné pohody.

b) Písňe milostné

Nejpočetnějším druhem lidových písňů jsou písňe milostné vyjadřující hluboké pozitivní, či negativní city, které k sobě lidé chovají. *Naše milostná lyrika vyniká citovou jemností, proto se vyhýbá mnohomluvnosti, květnatým vyznáním a přehrádlé něžnosti. Je uměřená slovem i obsahem, je i z hlediska psychologického prostá a jasná.* (2, str. 62)

Kromě vyznání lásky písňe často vyjadřují bolest a žal nad láskou neopětovanou. Někdy odráží pocity mileneckého páru, který se potýká s nesouhlasem rodin či společnosti s jejich vztahem.

c) Písňe svatební

Do skupiny lidové lyriky řadíme také písňe svatební. Patří sem písňe, které jsou pevně spjaty se svatebním obřadem, ale i písňe zpívané při hostině a k tanci. Jedná se o vážné balady a legendy, ale i o veselé skládání, které mělo za účel hlavně pobavit ostatní a ukázat svou obratnost.

d) Písňe pracovní

Vznikaly hlavně v období žní, kdy bylo zapotřebí největšího vypětí sil a pracovní písňe pomáhaly lidem udržet si dobrý rozmar.

e) Písňe vojenské

Mezi vojenské písně patří písně, které vypravují o zlých rychtářích a panských úřednících, kteří chytají mladé chlapce a posílají je k odvodu, dále zde najdeme písně, ve kterých se mládenci loučí s milou, či s rodiči, nebo si stěžují na útrapy vojenského života a vykreslují obraz bitevní vřavy a smrti v širém poli.

f) Písně pohřební

Písně pohřební se zpívají při pohřebním obřadu nebo v průvodu ke hřbitovu a mají za úkol vyprovodit zesnulého ze světa živých.

4. Písně taneční

Náš národ se odedávna velmi rád oddával tanci, čímž také poukazoval na své hudební nadání. Tanec patří mezi přirozené pohybové vyjádření jednotlivce, páru i skupiny. Některé písně vznikly tedy přímo za účelem tance, nebo se z jiných písní postupem času staly písně taneční. V těchto písních je nápěv důležitější než text a to kvůli tomu, že zájem se soustřeďuje na hudbu a taneční pohyby. Text písně často vychází z pohybu, který píseň doprovází (například *špička, pata, celá noha, od kolena až do klouba*), nebo se napodobuje zvuk hudebních nástrojů (například *rum tum tum, tra da da*, apod.). Lidový tanec je také úzce spojen s lidovými hrami. O poměru tance ke hře uvádí K. V. Adámek velmi zajímavý doklad: „Některé tance jsou spíše tanečními hrami. Jsou přechodem od tanců ke hrám, směsí tance a hry (například „Kocour“).“ Názvy písní jsou často odvozené od textů písní hrajících k tanci (například *Řezník*), jindy název vznikne od pohybu, který se v daném tanci vykonává (*Dupavá*). Příkladem lidových tanců jsou: *furiant, polka, sousedská, rejdovák, rejdovačka, obkročák, řezanka, dvojkolka, kalamajka, hulán, kuželka*, nebo *strašák*.

5. Písně obřadní

Do skupiny písní obřadních se řadí jak písně duchovní, tak i světské. *Ráz života na vsi byl dán nezměnitelným střídáním ročních počasí, které určovalo postup práce a významnými slavnostmi církevního roku, k nimž se připínají staré obyčeje i zábavy.* (3, s. 71)

Třemi hlavními svátky, kolem nichž vzniká nejvíce obřadních písní, jsou Vánoce, Velikonoce a letnice. Nejrozšířenějšími obřadními písněmi jsou koledy zaznívající v průběhu Vánoc. Původem slova koleda je latinské slovo „calendae”, které původně znamenalo první den v měsíci a poté zejména první dny lednové (slavnosti zimního slunovratu). Koledy jsou buď duchovní, nebo světské. Duchovní písně se váží k narození Ježíše Krista a událostem doprovázejícím toto zrození. Koledy světské naopak vyprávějí o zážitcích koledníků a o tom, co při koledování viděli.

Na jaře pak přicházejí na řadu písně s tématem vynášení smrti a následně koledy velikonoční. Písně se zmiňují většinou o pomlázce, slepičkách a vajíčkách, nebo o jarním pracovním ruchu.

Ve dnech svatodušních svátků zaznívají obřadní písně při „jízdě králů”, nebo při slavnostech „královniček”.

B. Písně duchovní

1. Legendy

Legenda je lyricko-epický útvar vyprávějící příběh, podobně jako balada. Rozdílem mezi baladou a legendou je její textový obsah. Legendy se vážou na duchovní tematiku a literaturu, která byla lidem předčítávána během bohoslužeb. Ti je pak upravili do písněvé podoby a dále šířili ústním podáním. Jednalo se o zázračné příběhy Ježíše Krista, Panny Marie, či jiných světců.

2. Písně lyrické duchovní

Na rozdíl od lyrických písní světských mají lyrické písně duchovní konkrétní literární podklad. Nejčastějším podkladem pro tvorbu písní byla Bible. Písně měly za úkol sjednotit kolektivní modlitbu a tak se zpívaly hlavně při bohoslužbách a církevních obřadech nebo při domácích hromadných pobožnostech. Lyrické duchovní písně jsou uspořádány v tištěných kancionálech a jsou dodnes součástí církevních událostí.

3. Písň obřadní

Mezi obřadní duchovní písň řadíme ty písň, které se vážou k různým životním slavnostem, které jsou doprovázeny církevním obřadem. Patří sem hlavně písň svatební, pohřební, nebo písň vytvořené za účelem slavnosti křtu. Všechny tyto písň mají náboženský text.

2.2 Národopisné oblasti České republiky

Podle synchronního přístupu se Česká republika dělí na národopisné oblasti neboli etnografické regiony, které vykazují jistou podobnost folklorních projevů typických pro danou oblast. Jednotlivé regiony rozkládající se kolem většího centrálního města se dají dále detailněji rozčlenit na menší úseky – subregiony, které se skládají z několika sousedících lokalit v daném okruhu. (5, s.196)

Východiskem k rozlišení jednotlivých regionů (subregionů) jsou typické jazykové projevy určité komunity (nářečí, dialekty), lidové písň, lidové tance, lidové oděvy a lidová architektura, která se vyskytuje na území daného kraje. Etnografické regiony nemají přesně vymezené hranice, protože etnografické komunity žijící v daných oblastech se často vzájemně prolínají. Regiony (subregiony) tak sestávají spíše z výčtu oblastí, ve kterých je konkrétní jev dominantní. (5, s.191)

Následující rozdělení se zaměřuje na stručný popis geografické polohy nejvýznamějších folklorních oblastí, jejich centrálních měst a dále se zabývá kulturními odlišnostmi a charakteristickými folklorními projevy, zejména v oblasti lidové hudby a lidového tance. Notové ukázky příkladů lidových písň se nachází mezi přílohami.

Čechy	Chebsko	
	Plzeňsko	
	Chodsko	
	Doudlebsko	
	Blata	
	Kozácko	
	České horácko	
	Podkrkonoší	
Morava	Moravské horácko	
	Haná	
	Slovácko	Moravské Slovácko
		hanácké Slovácko
		Podluží
		Dolňácko
		Hornácko
		Zálesí
		Kopanice
	Valašsko	
	Lašsko	
Slezsko		

2.2.1 Národopisné oblasti Čech

Chodsko

Centrální město: Domažlice

Území jihozápadních Čech vázané na okruh přibližně 25 obcí v okolí Domažlic, původně sahající až do německého Bavorska.

V lidové hudbě zde mají hlavní slovo dudy - pukl. Dudáci - pukláci – často užívají trylků, nátrylů, obalů, přírazů a rychlého opakování téhož tónu. Dudáci zpívali sami a vlastní zpěv doprovázeli druhým hlasem na dudy. Později se k nim přidal houslista - houdek. Na začátku 19. století se k nim přidává Es klarinet a vzniká malá nebo-li selská (selcká) muzika. Od konce 19. století ji překrývá čtyř - až šestičlenná velká dudácká muzika se dvěma klarinety, kontrováním houslí a později i kontrabasem. Současně existuje muzika panská (pancká) s flétnou a klarinetem a muzika plechová (žest'ové nástroje s klarinetem). Na vánoční a novoroční koledování se chodilo s fanfrnochem .

Převážná většina písní je veselá, v durových tóninách a převládá v nich třídobý takt. Na jednu melodii bývá až 150 různých textů v chodském nářečí - bulačině. Na Dolním Chodsku se používá zpěv vyšším hlasem (tenorem) s typickým protahováním koncových slabik a glissandy, zpěv horních Chodů má drsnější, horský ráz s jednoduchými, ale působivými trojhlasý. Píseň "Zelení hájové" je považována za chodskou hymnu.

Nejrozšířenějším lidovým tancem je *kolečko*, též zvaný *chodské kolo*. Jedná se o klasický vířivý hbitý tanec v 3/8, 3/4 nebo 2/4 taktu, jehož hlavním pohybovým rysem bývá prudké otáčení dvojice na místě dokolečka. Hudebně cenné a mezi lidem oblíbené byly *mateníky* (*zelené kousky*), tance s proměnlivým taktem nebo metrem. V oblasti Horního Chodska se tancují *jukačky*, na nichž je zřejmý vliv sousedního Bavorska. Zpěváci při nich přestupují falsetem na vyšší tóny (podobně jako při jódlování) a okamžitě se navracejí do původní polohy. (5) (7)

Příklad písně této oblasti: *Červená růžičko, rozvíjej se* (9)

Doudlebsko

Centrální město: Český Krumlov

Doudlebsko je kopcovitá horská krajina. Na severu hraničí s Českobudějovickem s oblastí Blat, na jihu vyplňuje cíp území končící Šumavou a hranicemi s Rakouskem a Německem.

S blízkým Prácheňskem má společných mnoho hudebních a tanečních rysů. Pozůstatkem středověkých cechovních tanců nožířů, řezníků, kožešníků a bednářů jsou *švertance* nebo tanec *debnárský*. Ještě v 19. stol. se zde tančily točivé tance. Na tanečních muzikách na Budějovicku se do poloviny 19. století užíval malý cimbál, který hrával s dudami, houslemi a basou. (5) (7)

Příklad písně této oblasti: *Včera jsem byl u muziky* (16)

Blata

Centrální město: Soběslav

Blata je rozsáhlá, rovinatá, úrodná krajina jižních Čech, která se rozléhá od Soběslavi přes Veselí nad Lužnicí po České Budějovice a od Týna nad Vltavou na východě po Jindřichohradecko na západě.

Nejrozšířenějším lidovým nástrojem jsou zde dudy, kterým se říká *bzikalky*, hraje se na ně svižná hudba v čtvrtěných a osminových hodnotách. Prodloužení tónu se řeší korunou, tečka u noty se zde nepoužívá. Přesto má hra blat'áckých dudáků svá specifika. Dudy běžně hrávaly v malé selské muzice.

Z historie je doložen tanec do *kolečka*, doprovázený zprvu jen zpěvem, později hrou jednoho dudáka. K nejdéle dochovaným tancům patří dívčí *chorovody* - chození s litem nebo zbytky letniční hry - na královnu. (5) (7)

Příklad písně této oblasti: *Budějce, Budějce*

Kozácko

Centrální město: Sedlčany, Tábor

Kozácko je národopisný region ležící v severovýchodní části Jihočeského kraje v povodí řeky Lužnice, střediskem je město Tábor. *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska IV.* vymezuje hranice Kozácka vesnicemi Radimovice u Tábora, Dražičky,

Malšice, Hlavatce, Želeč, Roudná, Brandlín, Budislav a Psárov a na severovýchodě Černovickým potokem.

Příklad písně této oblasti: *Pěknej obrázek mám (16)*

Podkrkonoší

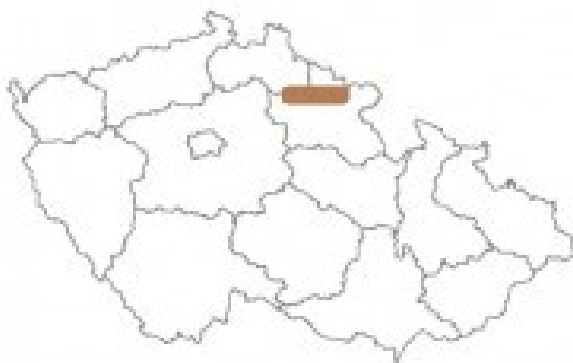
Centrální město: Náchod

Národopisná oblast Podkrkonoší se rozkládá na území krkonošského podhůří a dá se vymezit městy Nová Paka, Lomnice nad Popelkou a na východě městem Úpice. Region je typický specifickou architekturou v podobě roubených stavení. Typické je také podkrkonošské nářečí, kdy se v některých slovech hláska *v* nahrazuje samohláskou *u* (*diuný, koneu*). (4, s. 14)

Z lidových písní jsou nejznámějšími lidové koledy a svatební písně. V nástrojovém obsazení lidových doprovodů se vyskytuje kromě houslí harfa a později i harmonika.

Mezi lidovými tanci se často objevují tance *figurální, mateníky* a *polky*. (4)

Příklad písně této oblasti: *Slyšte, lidé, co nového (16)*

Horácko

Centrální města: Jihlava, Třebíč

Na obou stranách Českomoravské vysočiny je ze zeměpisného i národopisného hlediska spojovacím územím Čech s Moravou. Na české straně leží města Hlinsko, Humpolec, Havlíčkův Brod a Pelhřimov, na moravské straně najdeme města Třebíč, Telč, Velké Meziříčí a Nové Město na Moravě.

V nejstarších zprávách o lidové hudbě Horácka se dozvíme o dudách, houslích a cimbálu. Z umělé hudby se do lidového prostředí dostala příčná flétna. Hrála ve smíšených muzikách, kde byla doplněna C klarinetem, houslemi, violou nebo třetími houslemi a kontrabasem. V oblasti jihozápadní Moravy, v okolí Jihlavy a Třebíče, najdeme smyčcové nástroje *skřipky - dyndy*. Zprávy o *dyndáckých muzikách* pocházejí už ze 17. století. *Skřipky* jsou nástrojem podobným houslím, ale jsou primitivnější, plošší, hranatější, řezané a dlabané z jednoho kusu dřeva. Název nástroje je odvozen od ostrého zvuku, který vydávají. Do dyndácké muziky patří dvoje skřipky, třístrunné „velký husle“ plnící funkci violy a menší dyndácká basa. První dyndák zdobí melodii „okorováním“, druhé skřipky hrávaly v terciích, sextách nebo unisonu, „velký husle“ podtrhávaly melodii druhých houslí dvojhmaty a basa hrála základní harmonické tóny nebo unisono s prvním hráčem. Vznikala tak jednoduchá lidová polyfonie. Od poloviny 19. stol. zaznamenáváme smyčcovou hudbu - *štrajchovou muziku*. Štrajchová muzika je ve složení první a druhé housle, viola, basa, jeden až dva klarinety, někdy příčná flétna. V některých oblastech je doplněna žesti (křídlovkou, valdhornou) a funguje dodnes. Pod

vlivem vojenských dechovek v téže době vznikají *turecké kapely* a časem zatlačují hudbu smyčcovou, což má neblahý vliv na tanec i zpěv. Na Jihlavsku se také vyskytovaly skřípkařské muziky, kde hrály troje až osmery skřípky a jeden skřípkařský bas.

Objevují se zde nejstarší taneční útvary - *kola*. Po celém Horácku se tančí *kvapík*, *sousedská*, *obkročák*, *mazurka*, *hulán*, ale i tance, které jsou jinak rozšířené na celé Moravě - *písmeny*, *Sivá holubičko* - tanec zařazený i do Moravské besedy. Hojně zastoupeny jsou *mateníky*, *směšky*, kterým se říká "*tance přes nohu*". K horáckým zvláštnostem patří *tuše* zpívané a tančené před muzikou. Při tušování nejdříve tanečníci za obvyčejné chůze v kruhu píseň předzpívají a potom se za nápěvu opakovaného hudbou kruh tanečníků otáčí zvláštním cupavým krokem. (5) (7)

Příklad písně této oblasti: *Vyletěl holoubek* (16)

2.2.2 Národopisné oblasti Moravy

Haná

Centrální město: Tovačov

O Hané a Hanácích se můžeme dočíst v desátém díle Ottova slovníku naučného z roku 1896 toto: "Haná, rovina moravská v širším slova smyslu prostírající se od Bludova na sever až k Napajedlům na jih.. V užším slova smyslu je to rovina rozkládající se mezi Vyškovem, Prostějovem, Litovlí, Šternberkem, Lipníkem, Holešovem, Napajedly a Zdounkami. Rovina tato, jež je proslavena svou úrodností a bohatým lidem, sluje tak dle říčky Hané. Od Napajedel až po Litovel, od Vyškova až po Lipník usazení jsou v požehnané krajině Hanáci. Země jejich protéká řekou Moravou, vyznamenává se zvláštní úrodností a plodností. Vesnice hanácké jsou obrazem utěšeného blahobytu. Obyvatelé jsou zrostu ztepilého, krásného a silného."

Hanácká lidová muzika hrála v nástrojovém obsazení s převahou smyčců. Většinou hrály dvojce housle, basa a cimbál, později byly nástroje doplněny klarinetem (píšťalou) a flétnou. Od poloviny 19. století se do většiny moravských měst, především na Hané, dostává tzv. "turecká muzika", která se skládá z dechových nástrojů - základ následně vznikajících dechovek, které se následně prosadily i na venkově.

Typickým hanáckým tancem je podnes známá *cófavá*. V minulosti byl tento tanec často označován i názvem "*hanácká*" - tedy tanec Hanáků. Tanečník drží tanečnici po své pravici ve vznošeném držení. Tančí-li trojice, je tanečnice po každé ruce tanečnickově. Charakteristickým pohybovým a choreografickým prvkem hanáckých *cófavých* jsou opakované kroky vpřed a vzad. Tento tanec byl v době renesance nejen slavnostním tancem, ale přistupovala jím k oltáři i vznešená nevěsta se ženichem. *Cófavá* se mohla také jako jediný tanec tančit za doprovodu svatých (nábožných) písní a legend i v době postní nebo adventní. Tento hanácký tanec se dostal i do sousedních regionů a stal se vyhledávaným prvkem českých hudebních skladatelů i skladatelů střední Evropy. (5)
(7)

Příklad písně této oblasti: *Chodí syneček (16)*

Slovácko

Centrální města: Kyjov, Uherské Hradiště

V oblasti Slovácka je i dnes původní folklor stále živý. Region se rozkládá na jihu Moravy a je ohraničen hranicemi se Slovenskem a Rakouskem. Slovácko je národopisnou oblastí, která obsahuje několik subregionů, které jsou charakteristické svým svérázným folklorním projevem. Na severu Slovácka se jedná o subregion Dolňácko (Napajedla, Uherské Hradiště, Hodonín), v jižní části se nachází Hornácko (Strážnice, Velká nad Veličkou), v oblasti kolem Starého Hrozenkova se rozkládá subregion Moravské Kopanice a v okolí Luhačovic leží subregion Zálesí. Každá z těchto oblastí má určité typické prvky (kroje, tance), které ji odlišují od ostatních. Pro celé Slovácko jsou však určité lidové projevy společné.

Pro lidovou hudbu jsou to typické baladické táhlé písně, u kterých převažují mollové tóniny nad durovými. Původním doprovodem písní byla *gajdošská muzika*, ve které hrál jeden muzikant na dudy, druhý na housle. Postupem času byly gajdy vytlačeny cimbálem. K tomu se pak přidali ještě další houslisté, kontrabas a klarinet a vznikla cimbálová muzika, jaká je známa dnes.

Slovácké tance jsou velmi temperamentní. Mezi charakteristické tance patří párové točivé tance jako *danaj* (Dolňácko) (5, s. 121), *vrtěná* (Podluží) (6, s. 1155), *sedlácká* (Horňácko) (6, s.889) či mužské tance *verbuňk* a *odzemok*. (6, s. 38) (7) (8)

Příklad písně této oblasti: *Voděnka studená* (9)

Hanácké Slovácko

Centrální město: Klobouky u Brna

Hanácké Slovácko je jednou z folklorních oblastí Moravského Slovácka. Tato oblast je přechodem mezi Slováckem a Hanou. Patří sem severozápadní část okresu Břeclav přibližně v linii dálnice D2 od Hustopečí po Moravský Žižkov a na severu dosahuje až téměř ke Kyjovu a jeho severní hranicí je Ždánský les.

Dudy (gajdy) zde patřily mezi první doprovodné hudební nástroje. Podobně tomu bylo i v ostatních přilehlých regionech. K dudám se později přidaly housle a malý cimbál. Když byly dudy vytlačeny, tak bylo muzikantské seskupení doplněno kontrabasem a klarinetu. Směrem k jihovýchodu se více prosazovalo uplatnění cimbálu. K zániku těchto původních lidových hudebních uskupení došlo příchodem dechových souborů.

Mezi typické párové tance Hanáckého Slovácka patří *skočná* v poněkud pozměněné formě než je známa z Kyjovska. Originálním tancem je obřadní *zavádka*. Tímto tancem se zavádějí nejprve jednotlivé stárky a pak i ostatní děvčata do tance pod májí. Patří do

skupiny tzv. hanáckých, to je tanců s 3/4 taktem jako na Hané "cófavá" nebo na Brněnsku a přilehlém Horácku "hanácká". (5) (7)

Příklad písně této oblasti: *Ej, toč sa, děvče* (16)

Podluží

Centrální město: Břeclav

V současné době je za Podluží považována nejjižnější část Slovákka - území mezi soutokem Dyje s Moravou mezi městy Břeclaví a Hodonínem. V tomto kraji se nachází stojaté vody, rybníky a lužní lesy. Jméno této oblasti je odvozeno od vodní plochy, zde nazývané luže.

Pro Podluží jsou typické široko rozklenuté táhlé písně. Zdejší zpěv se vyznačuje velkým hlasovým fondem - silou a neobyčejnou nosností hlasu. Všeobecně jsou zde oblíbeny a ceněny vysoké hlasy u mužů i žen. Na Podluží je poměr písní tanečních a netanečních téměř v rovnováze, dokonce v mírné převaze jsou písně táhlé.

K nejznámějším a dodnes živým tancům patří na Podluží párový tanec *vrtěná* a chlapecké *hošije* a *verbuňk*. Mezi starší tance s původním obřadním zaměřením patří *žabská*, *šátečková* nebo *hejnom*, k tancům reprezentačním patří např. taneční hry *varajková*, *palicová* a *slámečková*, *valacina* či *ovčácká* a další tance polkového a valčíkového rázu. (6) (7)

Příklad písně této oblasti: *Až půjdete přes pole (16)*

Dolnácko

Centrální město: Uherské Hradiště

Jedná se o oblast mezi Napajedly a Hodonínem včetně přilehlých podhorských území na levém břehu Moravy. V současné době jsou řazeny do tohoto regionu Napajedelsko, Uherskohradištsko s Uherskoostrožskem, Veselsko s Moravskopíseckem a Bzeneckem a Strážnicko s Kyjovskem.

Charakteristická převaha molových tónin nad durovými platí pro celou oblast jihovýchodní Moravy, tedy i Dolnácko. Typické jsou táhlé písně ve volném tempu. Proti nim stojí taneční nápěvy s výraznou rytmizací.

Tance patří k východnímu hudebnímu stylu, pro něž je charakteristický neomezený počet písní, které se k jednomu tanci předzpěvují. To platí především pro točivé tance, jež zde mají velikou regionální variabilitu. Verbuňk je zde oblíbeným mužským tancem, který získal v každém slováckém subregionu osobitý styl. V oblasti Dolnácka se tančily také figurální tance, které zde však nedosáhly takového počtu a obliby jako v jiných oblastech. (5) (7)

Příklad písně této oblasti: *Okolo Milotic (16)*

Hornácko

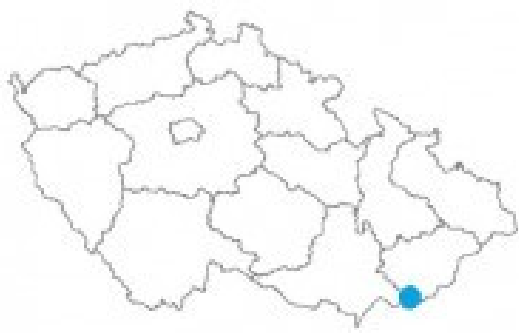
Centrální město: Velká nad Veličkou

Malá oblast na moravskoslovenském pomezí, na úpatí Bílých Karpat. Najdeme zde dohromady deset obcí: Velká nad Veličkou, Javorník, Kuželov, Hrubá Vrbka, Malá vrbka, Lipov, Louka, Súchov, Vápenky a Nová Lhota.

Nejstarší muzikou na Hornácku byla gajdošská muzika. Vzhledem k omezeným možnostem gajd spočívalo veškeré muzikantské umění na prvním houslistovi (hudci) - primášovi. Druhý hudec (kontráš) harmonicky doplňoval melodii. V tomto hudebním seskupení byly časem gajdy nahrazeny basou a sestava byla doplněna o klarinet a další housle, které hrály melodie. Takovéto "hudecké muziky" hrály na Hornácku až do 30. let 20. století. V té době se zde utvořila nová muzika s velkým pedálovým cimbálem.

V oblasti Hornácka se až do současnosti dochoval párový tanec *sedlácká*. Kromě klasických tanců zde byly oblíbeny i taneční hry jako například *holúbek*, *šátečková*, *káčer*, *hojačky*, *trojicová trefa* nebo *žabská*. I v tomto kraji se vyskytuje verbuňk jako typický mužský tanec. Dále zde najdeme i spoustu figurálních tanců (*ševcovská*, *reznická*, *špacírpolka*, *šotyšky*, *mazurky*, aj.), které jsou sem většinou přenesené z jiných oblastí. (5) (7)

Příklad písně této oblasti: *Ej, vy páni, vy* (10)

Moravské Kopanice

Centrální město: Starý Hrozenkov

Obce, které sem patří, leží na svazích a v kotlinách Bílých Karpat. Z východní strany je území ohraničeno státní hranicí, z ostatních stran je obeháno hřebenem Bílých Karpat, takže celé území je svými průsmyky otevřeno na Slovensko. Tato izolovanost vedla k tomu, že se v oblasti udrželo mnoho projevů lidové kultury déle než v jiných moravských regionech. Zřetelná kulturní centra pro tuto oblast se nacházejí v horských průsmycích a jsou jimi Strání, Březová a Starý Hrozenkov.

Nejvýraznějším projevem lidové kultury této oblasti je právě lidová píseň, která se tu zachovala až téměř do našich let v překvapivém rozsahu, přičemž její podobu představují hlavně lidové balady. Taneční písně byly doprovázeny hrou na gajdy gajdošem, později gajdošskou muzikou, nebo malou hudeckou muzikou ve složení dvojce housle a malá basa.

Kromě točivých tanců se zde často objevovaly i tance figurální (*šátečková, zahradnická, šotyška, reznická*) nebo taneční hry (*ovčák, holúbek*). Chlapci tančovali *palicový tanec*, při kterém předváděli svoji obratnost. Na několika místech je zde doložen i *zbojnický tanec*. Ze slovenské strany pronikl na Kopanice *čardáš*. Zajímavé je, že verbuňk v tomto regionu úplně chybí. Nejvýznamnějším tancem ve Strání je *mečový fašankový tanec podšable*, který se tančil při masopustní obchůzce v každém domě. (5) (7)

Příklad písně této oblasti: *Hnalo dievča krávy* (14)

Lašsko

Centrální město: Frýdek-Místek

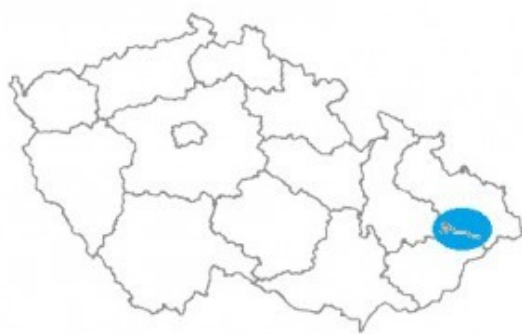
Krajina v severovýchodním cípu Moravy, která se rozléhá v povodí řeky Ostravice (po obou březích), Odry, Lubiny, Ondřejnice, Jičínky a Sedlnice. Z územního hlediska jde o nepřiliš rozsáhlá území v okolí měst Kopřivnice, Štramberku, Příboru, Nového a Starého Jičína. Odtud vede hranice k Frenštátu, Frýdlantu nad Ostravicí a Frýdku-Místku. Od Příboru pak přes Starou Ves nad Ondřejnicí až k branám Ostravy. Lašsko není jednolitou oblastí. Podle krajinného rázu, podle kroje, některých druhů tanců, ale především podle tanečního stylu a charakteru tanečních kroků se rozděluje na několik podoblastí.

Lašsko se může pochlubit velkým množstvím lidových písní a tanců a neobyčejnou tanečností a hudebností. Lašská taneční píseň je charakteristická svou záдумčivostí, melodickou krásou a bohatostí. Tvoří podstatnou část hudebního folkloru Moravy. I když z vnějšku hudební život Laška byl pozadu za hudebním vývojem ostatních moravských měst, v duchovním životě lidu hrála hudba závažnou úlohu. Lašsko je považováno za kraj nejkrásnějšího kostelního zpěvu, který je bohatý na písňové legendy a koledy. Lašsko bylo krajem cimbalistů. Proto často hrávaly k tanci cimbálové muziky (s malým cimbálem), nebo pouze muziky hudecké.

K charakteristickým tancům Laška patří *starodávny* (jinak též *valašský* nebo *zachodzeny*) - nejrozšířenější tanec Laška polonézového (třídobého) rázu.

Zvrtek je dynamický dvoudobý točivý tanec předčardášového typu. *Čardáš* (zvaný též *kysucký čardáš*) v některých případech tančí jen ženy společně v kole. *Skok* (zvaný též *Ondrášův skok* nebo *hajduch*) je sólový chlapecký tanec severních Beskyd s ostrým, výrazným rytmem. (5) (7)

Příklad písně této oblasti: *Běži voda, běži* (9)

Valašsko

Centrální města: Vsetín, Valašské Meziříčí, Rožnov pod Radhoštěm

Valašsko je hornatý kraj ve východní části Moravy kolem měst Vsetína, Valašského Meziříčí, Rožnova pod Radhoštěm, Frenštátu, Zlína, Vizovic, Valašských Klobouk.

Tanec na Valašsku doprovázely například dudy a píšťaly nebo housle a malý cimbál. Text písně často navozoval i taneční atmosféru, ať už emotivně nebo tematicky.

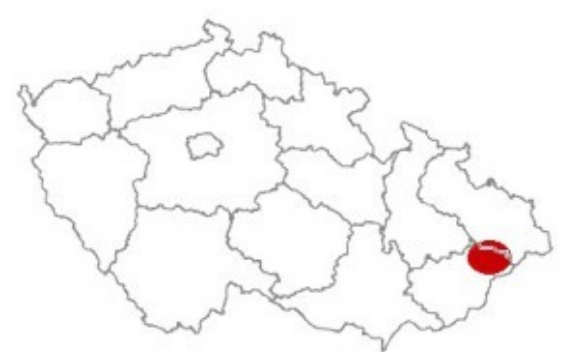
K nejstarším párovým tancům na Valašsku patří tance točivé, nejčastěji pojmenovány *valaský* nebo *valaská*. Spolu s *odzemkem* a jeho variantou *obuškovým* patřil až do poloviny 19. století k zábavám. Na středním a jižním Vsacku, na Vizovicku a Valašskokloboucku mají pro tento tanec název *točená*.

Z dalších tanců to jsou obřadní tance (masopustní skoky a skákání), zábavní příležitostné tance (*přástevní* tance), taneční kolektivní hry (*metlový, zrcadlový*,

klobouková) ale také figurální tance, tančené na jedinou píseň. Tancem slavnostního rázu je *starodávný*, který se tančival hlavně o svatbách. (5) (6) (7)

Příklad písně této oblasti: *Tráva neroste* (9)

3 Rozbor učebnic pro druhý stupeň základní školy

Tato kapitola zkoumá obsah folklorní tematiky v učebnicích hudební výchovy, které jsou nejčastěji používané k výuce hudební výchovy na druhém stupni základní školy od devadesátých let 20. století dodnes. Jedná se o učebnice z řady *Hudební výchova pro 6. – 9. ročník základní školy* autora Alexandra Charalambidise a kol. a řadu učebnic *Hudební výchova pro 6. – 8. ročník základní školy* autora Jaroslava Mihule a kol. Obě učebnicové řady patří mezi publikace pedagogického nakladatelství SPN.

Rozdíl folklorního obsahu v současných učebnicích a v učebnicích z 90. let nám pomůže zjistit, zda rostoucí neznalost lidové tvorby je způsobena nedostatkem nabízených informací, či pouze nezájmem současných žáků základních škol o lidovou kulturu.

Analýza zkoumá obsah teoretických informací obsažených v učebnicích, ale i množství lidových písní v poměru s ostatními, které nám učebnice nabízejí. Obsahem této kapitoly je i abecední seznam lidových písní obsažených v jednotlivých dílech učebnic.

3.1 Rozbor učebnicové řady *Hudební výchova pro 6. – 9. Ročník základní školy*

V učebnicích hudební výchovy pro druhý stupeň základní školy autora Alexandra Charalambidise a kol. jsou o folkloru napsány čtyři kapitoly, které se nacházejí pouze v učebnicích pro šestý a sedmý ročník. Každá učebnice obsahuje dvě kapitoly.

V učebnici *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy* jsou to kapitoly s názvy *Zpíváme v lidovém dvojhlasu* a *Když se sejdou housle s basou (hudební nástroje v lidové hudbě)*.

Kapitola *Zpíváme v lidovém dvojhlasu* se nachází na samém začátku učebnice a nejprve seznamuje žáky s pojmem *nářečí*. Vysvětluje, že se v různých koutech naší země mluví jinak a to, že nářečí utváří různé podoby lidové písně. Dále nás kapitola seznamuje

s dělením naší země na oblast *západní* (tedy Čechy a západní Moravu) a *východní* (východní Moravu – Lašsko, Valašsko a Slovácko). Hudba západní bývá někdy označována také jako instrumentální a písničky východní oblasti bývají označovány jako vokální. Žáci se dále dozví důvody, které k tomuto rozdělení vedly. Prostřednictvím připojení paralelní tercie, či sexty vzniká paralelní dvojhlas, čímž se žákům přiblíží problematika hudebních intervalů a seznámí se tak s malou a velkou tercií. Následně si mohou zkusit vytvořit lidový dvojhlas přidáním tercií k písni *Jaké je to kořeníčko* a následně *Kdyby byl Bavorov*. Kapitola je zakončena pojednáním o skladatelích, kteří se nechali inspirovat lidovou hudbou. Tento stručný závěr především vyzývá žáky k poslechu písně *Zajatá* z písňového cyklu *Moravské dvojzpěvy* Antonína Dvořáka.

V další kapitole *Když se sejdou housle s basou* je žákům nejprve připomenuto rozdělení naší lidové hudební kultury na západní a východní. Hlavním tématem této kapitoly jsou ovšem hudební nástroje v lidové hudbě. Prvním hudebním nástrojem, se kterým se zde žáci seznámí, jsou dudy. Autoři popisují z čeho se dudy skládají, jak se na ně hraje a informují o vzniku dudáckých kapel, které vznikaly převážně v jižních Čechách. Dále žáky vyzývají ke zpěvu písně *Muzikanti, co děláte* a tím se dostanou k dalšímu hudebnímu nástroji lidové hudby – cimbálu a také k pojednání o cimbálové muzice, kde se seznámí se složením cimbálové muziky. Následně se dostáváme k dalším hudebním nástrojům působícím v zámeckých kostelech a kostelních kůrech. Jde o housle a kontrabas, které velice brzy zdomácněly a staly se ústředními nástroji hudebních kapel. Po tomto zjištění jsou žáci vyzváni k poslechu ukázky ze *Slovanské suity* Vítězslava Nováka a je jim zde ukázáno, jak se skladatel nechal inspirovat svými zážitky ze Slovácka. V závěru kapitoly se autoři zmíní ještě o dalších nástrojích, které nestačili v kapitole vyjmenovat a zvou žáky ke zpěvu krásné písně z Moravy – *Voděnka studená*.

Dalším dílem této řady učebnic, kde se vyskytují kapitoly pojednávající o lidové písni, je *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. V tomto díle najdeme rovněž dvě kapitoly zabývající se folklorem. Jednu obsáhlou kapitolu věnující se čistě lidové písni a v kapitole o tanci narazíme na stručné pojednání o lidovém tanci.

Putování za lidovou písní (a nejen naši) – tato kapitola nás nejprve seznámí s lidovou písní, s tím, jak vzniká a o čem bývá, ale také se dozvíme o výskytu lidových písní na celém světě, o jejich společných znacích a vzniku podobnosti písní z různých koutů Země. Seznámení s druhy lidových písní začíná ukolébavkami. V učebnici najdeme k této příležitosti i ukázkou africké lidové ukolébavky. Dále je žákům vysvětleno co je to verbuňk a při jaké příležitosti se tancoval, zároveň jsou v učebnici uvedeny písně o odchodu mládenců na vojnu: *V Hodoníně za vojáčka* a *Ej, vy páni, vy*. Dalším druhem zde popsaným jsou milostné písně, pracovní písně a obřadní písně a koledy. V rámci povídání o obřadních písních se žáci seznámí s tím, co to je *vynášení smrti*. V závěru kapitoly je žákům připomenuta sběratelská činnost různých známých skladatelů a jejich inspirace lidovými písněmi. Tyto informace jsou podloženy notovým i poslechovým materiálem. Dále kapitola pojednává o písních, které zlidověly a vysvětluje, co to znamená. Nakonec žáky autoři vyzývají, aby se s lidovou písní rozloučily zpěvem anglické koledy *Good king Wenceslav*.

V kapitole *My jsme hráli na cimbály, všechny myši tancovaly*, která se zabývá tancem, je v rámci přehledu druhů tanců uveden i tanec lidový. Žáci se zde mohou dozvědět o pradávném původu lidového tance i o jeho přítomnosti ve všech koutech světa a o odlišnostech tanců v závislosti na místě vzniku (např. Valašsko, Haná; město, vesnice) i zaměstnání tanečníků (kovářské, zemědělské), či příležitosti, pro kterou tanec vznikl (svatební). Jako nejznámější lidový tanec je zde uvedena polka a k té příležitosti i píseň *Kdyby byl Bavorov*.

V dalších dílech této řady učebnic bohužel nenajdeme zmínky o lidové hudbě a bohužel ani téměř žádné lidové písně ke zpěvu. Výjimku tvoří pouze dvě písně v díle *Hudební výchova pro 9. Ročník základní školy – Ach synku, synku* a *Štědrej večer nastal*.

Celkově je tedy v učebnicích hudební výchovy pro druhý stupeň základní školy autora Alexandra Charalamdibise a kol. věnováno folkloru 40 stran rozdělených do 4 kapitol šestého a sedmého dílu.

V učebnicích se kromě výkladu o folkloru objevují notové záznamy jednotlivých lidových písní, se kterými by se žáci v průběhu roku měli seznámit. Převažují jednohlasé úpravy s akordickými značkami pro doprovodný nástroj. Celkově je v celé řadě učebnic pro druhý stupeň uvedeno 177 písní a ukázek, z čehož pouze 33 % zastupují písně lidové. Zbylých 67 % tvoří písně umělé, ukázky z klasických děl či lidové písně jiných národů.

3.2 Rozbor učebnicové řady Hudební výchova pro 6. – 8. ročník základní školy

V učebnicích autorů Jaroslava Mihule a Miroslava Střeláka je folklorním tématům věnováno vždy několik stran v každém díle učebnice. Díly jsou ještě rozděleny na dvě velké kapitoly, které se dále větví na menší podkapitoly. O hudebním folkloru se dozvídáme v souvislostech s různými hudebními okruhy a ne v celých rozdělených kapitolách, jak tomu bylo v učebnicích Hudební výchovy pro 6. – 9. ročník základní školy autora Alexandra Charalamdibise a kol.

V učebnici Hudební výchova pro šestý ročník základní školy najdeme výklad o folklóru čtyřikrát a to v rámci obou velkých částí učebnice.

První část *Jak k nám mluví hudba* je uvedena lidovou písní *Čtyři koně ve dvoře*, čímž žáky autoři následně seznámí s důvody vzniku lidových písní a s jejich obsahem a naváží výkladem o lidovém dvojhlasu. Díky tomu je žákům přiblížena problematika intervalů, v tomto případě jde o tercie a sexty. Na samém konci kapitoly je další zmínka o folkloru a to prostřednictvím odstavce věnovanému lidovým zvykům, které se dodržují celý rok, a je podložena písní *Masopust držíme*.

Ve druhé části nazvané *Hudba spjatá s jinými druhy umění* najdeme v úvodní řeči o tancích jako první uvedenou polku. Tento tanec je zde podložen písní *Kdyby byl Bavorov* a popisem kdy a kde se polka vyskytla a jak se dále šířila po naší zemi i do

celého světa. Následuje zmínka o lidových tancích jakožto bohatství národa a výběr z několika děl našich předních umělců. Kromě polky se žáci mohou dozvědět ještě o *furiantu*, *mazurce*, *slovenských karičkách* či typu tance *do koleša*. Přes slovenské tance se autoři dostávají k výuce o slovenském folkloru, kdy zdůrazňují jeho odlišnost od folkloru na území dnešní České republiky, a k výkladu o cimbálové muzice, který se ještě zaměřuje na popis cimbálu a způsobu hry na něj. Dále jsou v učebnici zmínky o folkloru součástí popisů tvorby různých hudebních skladatelů.

Sedmý díl je z hlediska folklorní tematiky nejobsáhlejším z celé této řady. V rámci kapitoly věnované písním národního obrození se zde žáci seznamují s rozdílem mezi písní lidovou a zlidovělou, který je podložen ukázkami zlidovělých písní. Významější částí věnovanou folkloru je kapitola o Vánocích a vánočních koledách. Tento výklad vypráví o obsahu koled a zmiňuje se i o vánočních pastorelách. Dále se dostává k novoroční písni *Fanfr*, *fanfr*, *fanfrnoch* a výkladu o tom, co to fanfrnoch je a jak se na něj hraje. Na konci této kapitoly najdeme krátkou zmínku o zvyku vítání nového roku – Slunovratu.

Na začátku druhé části nazvané *Naše vlast v hudbě* autoři píší o hudebním zeměpisu lidové hudby Čech, Moravy a Slezska. Vyjmenovávají zde jednotlivé národopisné oblasti a k nim stručný popis, kde se nacházejí. U některých oblastí žáky seznamují i s lidovými písněmi, které tam vznikly. Menším písmem je zde včleněn odstavec o nástrojových souborech, jejich družích a složení. Závěrem kapitoly je pojednání o šíření lidových písní.

V kapitole *Z naší hudební minulosti* najdeme uvedeno několik verzí písně *Proč, kalino, v struze stojíš* jako ukázkou variačního procesu lidových písní. Následující kapitola *Hudební slohy* představuje vliv klasicismu na podobu lidové písně. V průběhu kapitoly ještě autoři naznačí dělení lidových písní na instrumentální a vokální.

Nejobsáhlejší kapitolou pojednávající o českém folkloru je kapitola *Zpěv rodné země*. V úvodu se žáci seznámí s úskalími dnešních sběratelů a badatelů, zabývajících se lidovou kulturou a s problematikou mizení lidových tradic. Je zde uvedeno několik lidových písní, na kterých je ukázán lidový dvojhlas i rozdílnost taktů, ve kterých se

písně zpívají. Dále zde autoři píší o rozdělení lidových písní podle námětů (dětské písně, písně s tématem lásky či vzdoru, žertovné písně a posměšky, ženění a vdávání), podle nálady (lyrické, epické, baladické a podobně). Písně rozdělují i podle určitého období, ve kterém se píseň zpívá. (novoroční, vítající jaro, oslavující období žní, dožínky, posvícení, masopust). V této kapitole najdeme také zmínky o lidových tancích (*kolečko, mazurka, mateník*) a notové ukázky tanečních lidových písní.

V osmém díle učebnicové řady *Hudební výchova pro 6. – 8. ročník základní školy* je nejméně textu věnovanému folklorní tematice. Najdeme zde vymezení a objasnění termínů *folklor* a *folk*, jejich historii i informace o činnostech folkařů. Dále je obsažen výklad o muzikantských seskupeních, která se věnovala stylizaci folklorního odkazu do oblasti soudobých hudebních žánrů (například *Spirituál kvintet* nebo *Javory*). Poté je folklor zmiňován v souvislosti s periodizací dějin hudby (například v období klasicismu).

V řadě učebnic *Hudební výchova pro 6. – 8. ročník základní školy* se folklorní tematika objevuje na 62 stranách ve všech třech dílech. Učebnice jsou prostoupeny notovým materiálem, který je uveden převážně ve dvouhlasých úpravách s partem pro melodický nástroj (klavír, flétna, housle).

3.3 Závěry analýzy

Z analýzy dvou řad učebnic hudební výchovy pro druhý stupeň základní školy vyplývá, že obě řady učebnic obsahují téměř stejné množství materiálu, který se věnuje folklorní tematice. V učebnicích hudební výchovy pro 6. – 9. ročník Alexandra Charalamdibise a kol. je folkloru věnováno 7% učiva, které je rozděleno do celých kapitol či podkapitol. Jak vyplývá z analýzy, o 2% převažuje v počtu stran věnovaných folklorní tematice řada učebnic hudební výchovy pro 6. – 8. ročník autorů Jaroslava Mihule a Miroslava Střeláka.

Obě učebnicové řady se shodují v umístění největšího počtu stran věnovaným folkloru do učebnice určené k výuce v sedmém ročníku. V tomto díle najdeme také nejvíce notových ukázek lidových písní.

Lidovým písním je v učebnicích Jaroslava Mihule a Miroslava Střeláka věnováno z hlediska notových zápisů více prostoru, a to 41%, zatímco v učebnicích Alexandra Charalamdibise a kol. jde pouze o 33% ze všech notových ukázek. V učebnici pro osmý ročník dokonce nenajdeme žádný notový zápis lidové písně.

Z výsledků analýzy vyplývá, že učebnicové řady, které se při výuce hudební výchovy používají dnes, věnují folklorní tématice méně prostoru, než učebnice Jaroslava Mihule a Miroslava Střeláka používané v devadesátých letech. Jde však o rozdíl, který není příliš výrazný, proto nemůžeme konstatovat, že učebnice Alexandra Charalamdibise a kol. přispívají k celkovému poklesu znalosti folkloru mezi dnešními žáky základních škol.

4 Výzkum

Výzkum probíhal formou anonymního on-line dotazníku umístěného na internetových stránkách, což dávalo respondentům možnost vyplnění dotazníku v libovolné denní době a v libovolném prostředí. Cílem výzkumu bylo zmapování současného zapojování folkloru do hodin hudební výchovy na druhém stupni základních škol a zjištění vztahu žáků k folklorní tematice. Respondenty byli žáci šestých, sedmých, osmých a devátých tříd základní školy.

Dotazník obsahoval 10 otázek, které byly uzavřené i otevřené s možností jedné volby odpovědi i více možných odpovědí. Čas nutný k vyplnění dotazníku byl odhadnut na 10 až 15 minut.

4.1 Vyhodnocení dotazníku

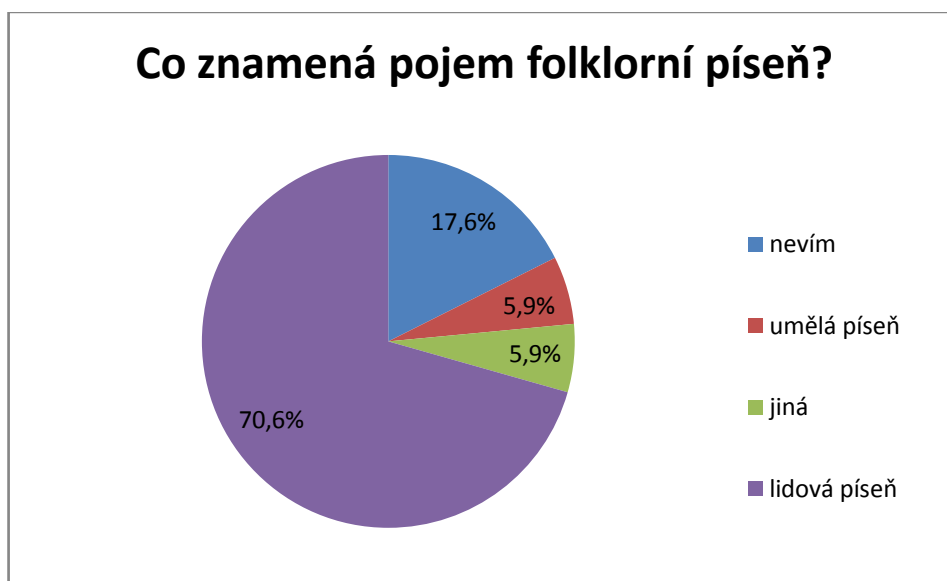
Otázka č. 1: *Do které třídy chodíte?*

Tato otázka má pouze informativní charakter. 26,5% žáků odpovědělo, že chodí do šesté třídy, do sedmé třídy pak 11,8% žáků, z osmé třídy odpovídalo 38,2% žáků a 23% žáků bylo z deváté třídy.

Otázka č. 2: *Co znamená pojem folklorní píseň?*

Tato otázka měla za úkol zjistit, jestli žáci znají termín *folklor*. Respondenti měli vybrat jednu z nabízených odpovědí. Odpovědi byly podloženy příklady písní, které by měl znát každý žák druhého stupně, a tímto způsobem měly příklady za úkol pomoci žákům při výběru odpovědi.

Jak ukazuje graf, většina dotázaných (70,6%) odpověděla správně – *lidová píseň* (jako příklad byla uvedena píseň *Ach synku, synku*). 17,6% respondentů zvolilo odpověď *nevím* a shodné množství, to je 5,9%, označilo nesprávnou odpověď – *umělá píseň* (příkladem zde byla uvedena píseň *Hlídač krav*), nebo zvolilo odpověď *jiná*.

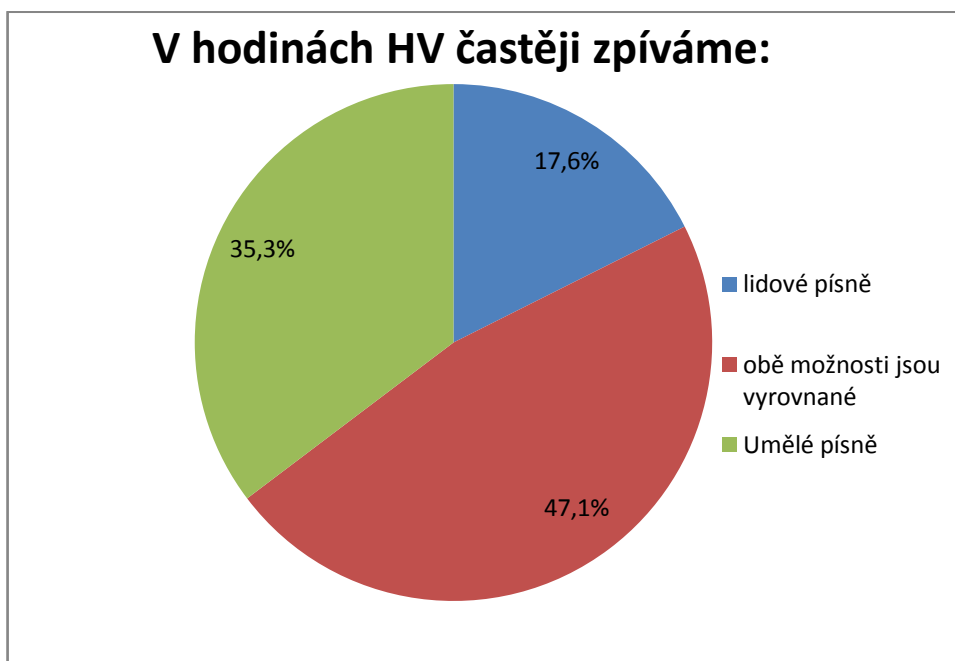
Otázka č. 3: *V hodinách HV často zpíváme lidové písně.*

Úkolem dotázaných v této otázce bylo vybrat mezi kladnou („ano“) a zápornou („ne“) možností odpovědi.

73,5% žáků odpovědělo kladně, zbylých 26,5% zvolilo zápornou odpověď.

Otázka č. 4: *V hodinách HV častěji zpíváme:*

V této otázce měli respondenti možnost zvolit jednu ze tří odpovědí. Cílem bylo zjistit, v jaké míře se žáci prakticky setkávají s lidovou písní v hodinách hudební výchovy. První odpověď – *lidové písně* – zvolilo 17,6% dotázaných, 35,3% vybralo odpověď *umělé písně* a zbylých 47,1% odpovědělo třetí možností – *obě možnosti jsou vyrovnané*.

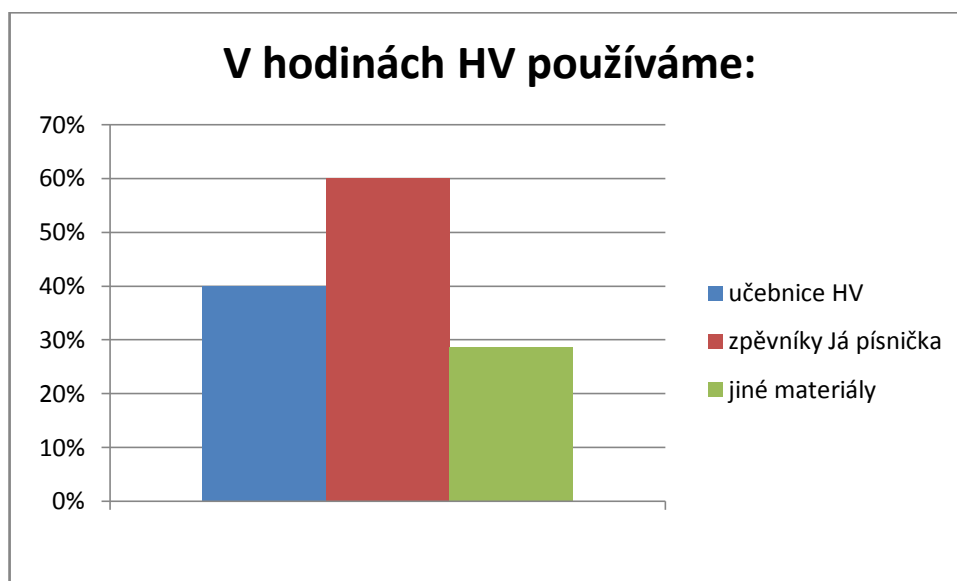
Otázka č. 5: *Které písně jsou ve vaší třídě oblíbenější?*

Cílem této otázky bylo zmapovat míru obliby lidových písní mezi žáky druhého stupně základní školy. Dle očekávání většina respondentů (85,3%) zvolila možnost *umělé písně*. Zbylých 14,7% vybralo odpověď *lidové písně*.

Otázka č. 6: *V hodinách HV používáme:*

V rámci této otázky mohli žáci vybrat více možností odpovědí. Jak vypovídá graf, nejčastěji používanými pomůckami při výuce HV jsou zpěvníky *Já písnička*, dále pak učebnice hudební výchovy a téměř 30% dotázaných zaškrtno odpověď *jiné materiály*.

Otázka č. 7: *V případě, že jste odpověděl(a) jiné materiály, uveďte, prosím, jaké:*

Tato otázka byla nepovinná a měli na ní odpovědět pouze ti respondenti, kteří v předchozí otázce zvolili odpověď *jiné materiály*.

Nejčastěji respondenti odpovídali na tuto otázku odpovědí, že v hodinách hudební výchovy často používají vytištěné texty písní stažené z internetu, či videa z internetu a karaoke melodie.

Otázka č. 8: *Napište pět lidových písní, které máte nejraději.*

Úkolem této otevřené otázky bylo zjistit, jaké lidové písně se dnes mezi žáky druhého stupně základní školy objevují a které z nich si získaly jejich oblibu.

Nejčastěji uváděnou oblíbenou lidovou písní se stala píseň *Černé oči, jděte spát*, dále pak písně *Ach, synku, synku*, *Čerešničky*, *Pec nám spadla* a *Vyletěla holubička*.

Otázka č. 9: *Napište 5 písní, které v hodinách HV zpíváte nejčastěji.*

V této otázce respondenti mohli volit odpovědi i z okruhu umělých písní. Navzdory tomuto faktu se nejčastěji zpívanou písní v hodinách hudební výchovy dle tohoto dotazníku stala píseň *Ach, synku, synku*, téměř stejně častou odpovědí byla píseň *Babička Mary, Bedna od whisky* či *Tři kříže a Na Okoř je cesta*.

Otázka č. 10: *Kde se nejčastěji setkáváte s lidovou písní?*

Tato otázka byla opět položena formou otevřené otázky, žáci tedy měli za úkol sami napsat odpověď. Cílem této otázky bylo zjištění, zda se žáci mají možnost setkat s lidovou písní i jinde než ve škole a jak často této možnosti využívají.

Nejčastější odpovědí bylo, dle předpokladu, že se žáci nejčastěji setkávají s lidovou písní ve škole, v hodinách hudební výchovy. Dále žáci uváděli odpovědi: *folklorní slavnosti, televize, rádio* a malé procento dotázaných uvedlo, že se setkávají s lidovými písněmi ve *sboru*.

4.2 Závěry výzkumu

Z odpovědí uvedených v dotazníku vyplývá, že žáci se v současné době s folklorem ve škole setkávají hlavně formou zpěvu lidových písní. Výsledky dotazníku dále ukazují, že dnešní vyučující hudební výchovy na základních školách neopomíjejí výuku folkloru v praxi.

Co se týče oblíbenosti lidových písní mezi žáky druhého stupně základní školy, odpovědi na otázky dotazníku ukázaly, že v naprosté většině se žáci kloní spíše k písním umělým. Dále můžeme na základě odpovědí na otázku č. 10 říci, že žáci mají povědomí o přítomnosti folkloru ve společnosti, vědí, kde se s folklorem setkat, ale ve většině případů nemají zájem folklor vyhledávat.

5 Návrh projektu

Cílem této části práce je návrh na zkvalitnění výuky hudební výchovy prostřednictvím propojení výuky folklorních témat zároveň s jinými předměty, a tím dospět k celkově vyšší efektivitě výuky. Dnešní žáci jsou celkově stále méně nakloněni lidové písni. Příčinou tohoto odklonu od lidových tradic a zvyků může být i nedostatečná informovanost žáků o podstatě lidových písní, tanců i všeobecných zvyklostí. Znalost lidové kultury kraje i země, ve které žáci žijí, je stěžejní pro jejich další rozvoj. Žáci nejsou dostatečně motivováni pro získávání a propojování znalostí folklorního obsahu a jeho následné aktivní uchovávání a šíření.

Velice důležitou součástí získávání vyšší efektivity výuky je vztah samotného vyučujícího k probírané látce. Nemá-li vyučující o folklor zájem, žáci si ho jen těžko sami vybudují. Téma lidových písní není náročné na výuku a interpretaci, ovšem často se shledáváme s nezaujatým postojem vyučujícího k probírané látce.

Tento návrh projektu má za úkol zlepšení výsledků v oblasti efektivity výuky folklorní tematiky v hudební výchově. Následný pozitivní výsledek může mít vliv na zachování lidových tradic i celkového kulturního bohatství naší země a má potenciál zabránit odklonu společnosti od folklorního odkazu.

Projekt má za úkol prostřednictvím propojení vyučovaných předmětů prozkoumat jedno společné téma – *folklor*

Předměty zapojené do projektu:

- Hudební výchova
- Výtvarná výchova
- Český jazyk a literatura
- Tělesná výchova
- Dějepis
- Zeměpis

- Pracovní činnosti
- Občanská výchova
- Dramatická výchova

Potřeby projektu:

Čas, který by se měl projektu věnovat, je závislý na momentální situaci ve škole a zvládnutí osnov určených vyučujícím předmětům. Projekt je možné realizovat ve všech třídách druhého stupně základní školy. Projekt vyžaduje naprostou spolupráci vyučujících uvedených předmětů a podporu vedení školy, schopnou organizaci prezentací projektu dnem otevřených dveří a komunikaci s pozvanými vystupujícími.

Očekávané výsledky:

Hudební výchova

- Žák dokáže vyhledávat informace ve všech formách současných informačních zdrojů (encyklopedie, učebnice, zpěvníky, diskografie, internet, písemné práce, apod.)
- Žák je schopen zpívat písně podle not
- Žák aktivně využívá svých vědomostí i dovedností při aktivitách spojených s výukou
- Žák je v rámci svých dovedností schopen zpívat v lidovém dvojhlase
- Žák pozná rozdíl mezi lidovou a umělou písní a dokáže vysvětlit oba pojmy
- Žák dokáže v rámci svých možností udržet správný rytmus i intonaci písně

Výtvarná výchova

- Žák je schopný poznat lidové umění a určit z jaké oblasti pochází
- Žák dokáže jednotlivé typické symboly různých krajů zapojit do své výtvarné práce

Český jazyk a literatura

- Žák pozná rozdíl mezi spisovnou mluvou a nářečím, případně určí, o které nářečí jde
- Žák se seznámí se spisovateli tvořícími v určité národopisné oblasti, či zabývajícími se folklorem určité národopisné oblasti
- V rámci slohové práce je žák schopen charakterizovat kraj, ze kterého pochází

Tělesná výchova

- V rámci tělesné výchovy se žák seznámí s hlavními pohyby patřícími k typickému tanci oblasti, o kterou se zajímá a je schopen je předvést
- Žák je schopen přirozeného pohybu při hudbě a uplatňuje návyky správného držení těla
- Žák se dokáže orientovat v prostoru

Dějepis

- Žák je schopen pracovat se všemi dostupnými informačními zdroji a vyhledat v nich důležité informace
- Žák se seznámí s historií folkloru v daném kraji a s hlavními událostmi, které ovlivnily folklorní vývoj

Zeměpis

- Žák dokáže určit zeměpisnou polohu národopisné oblasti, o kterou se zajímá
- Žák je schopen nakreslit mapu podle hlavních geografických údajů o kraji
- Žák dokáže určit, kde se která národopisná oblast nachází a vyjmenuje hlavní centra oblastí

Pracovní činnosti

- V rámci výuky vaření žák získá dovednosti k přípravě pokrmů včetně jídel typických pro určenou národopisnou oblast

Občanská výchova

- Žák respektuje kulturní odlišnosti a objasní potřebu společenské tolerance k menšinám

5.1 Průběh projektu

Na samém začátku projektu je nutno žákům vysvětlit klíčová slova celého projektu – *folklor, lidová píseň, lidový tanec, kulturní bohatství, národopisná oblast, tradice, lidový kroj*

V rámci hudební výchovy se žáci seznámí s folklorními oblastmi Čech, Moravy a Slezska a bude jim vysvětleno, za jakým účelem projekt vznikl a co se od nich očekává. Následně každá třída dostane na starost jednu národopisnou oblast a prostřednictvím metody brainstormingu si žáci sami vymyslí, jakým způsobem budou svou oblast prezentovat v rámci všech výše uvedených předmětů. V tomto kroku je důležitá osobnost učitele. Jeho úkolem je směřovat žáky správným směrem, aby se neodkláněli od tématu, podněcovat je k vymýšlení nápadů a jejich nápady zapisovat na tabuli. Během této činnosti učitel nápady nehodnotí, ani nekomentuje. Po této fázi nastává výběr smysluplných a přínosných myšlenek, které jsou dále podstoupeny ostatním vyučujícím k jejich realizaci. Celý projekt vyvrcholí dnem otevřených dveří, na kterém jednotlivé třídy představí vybranou národopisnou oblast.

Realizace projektu je představena na příkladu:

Žákům třídy 7.B byla přidělena národopisná oblast Valašsko. Během brainstormingu se zrodily tyto nápady na prezentaci oblasti: zpívání písní, nakreslení mapy, vaření

typických pokrmů, tanec, dějepisné referáty, vyrobení modelů ovcí i s ovčákem, ušití valašského kroje či jeho věrné zobrazení v životní velikosti, vytvoření plastické mapy Valašska, divadlo na téma hlavních tradic včetně prezentace valašského přízvuku, fotografie kraje, návštěva žákovy babičky z Valašského Meziříčí a její povídání o kraji, valašský slovníček.

Všechny tyto myšlenky jsou shledány realizovatelnými, proto jsou následně předány vyučujícím předmětů, ke kterým náleží. Může se stát, že některé nápady nezapadnou přesně do rámce nějakého předmětu (například kreslení mapy, či tvorba plastické mapy může spadat do hodin zeměpisu i výtvarné výchovy). V tomto případě je přiřazení určitého úkolu závislé na domluvě učitelů a jejich časových možnostech. Je důležité, aby se na každém úkolu podíleli všichni žáci.

V rámci hodin hudební výchovy se žáci seznámí s lidovými tradicemi, písněmi a tanci Valašska, dozví se o typických hudebních nástrojích a muzikantských uskupeních a následně jsou vyzváni k práci ve skupinách. Jejich úkolem je najít a vybrat z učebnic, zpěvníků nebo internetu konkrétní ukázky lidových písní a tanců a následně pomocí hlasování vybrat několik písní, které spolu nacvičí. Jsou vybrány písně *Tráva neroste*, *My zme Valaši*, *Čí že sú to koně* a *Beskyde, Beskyde*. Úkolem učitele je v této fázi zjistit, na jaké nástroje žáci hrají a zaranžovat pro ně písně, aby vyhovovaly jejich nástrojům a dovednostem. Zároveň je nutné vybrané písně předložit žákům v notovém zápisu lidového dvojhlasu a následně vše dohromady secvičit.

Během hodiny pracovních činností žáci vyhledají informace o tradičních pokrmech Valašska a podle náročnosti vyberou ty pokrmy, které jsou schopni uvařit. Žáci 7.B si vybrali a následně do skupin rozdělili tyto pokrmy: *valašskou kyselicu*, *bramborové placky*, *pohankovou kaši*, *střapačky se zelím* a *valašské frgály*. Vzhledem k nepřiliš dlouhé trvanlivosti pokrmů je nezbytné tuto část projektu zrealizovat až v samém závěru.

V hodinách výtvarné výchovy vyučující opět rozdělí žáky do skupin. Jednotlivé skupiny budou mít za úkol vytvořit modely ovcí (například z novin, či z vaty), kartonového *baču* (pastevce), nakreslit postavy muže a ženy oblečené do valašských krojů v životní velikosti a dle množství zbývajících času kreslí jednotlivci vlastní nápady týkající se Valašska (hudební nástroje, typická jídla, krajiny, domy, atp.).

Učitel zeměpisu seznámí žáky s geografickou polohou Valašska a jeho hlavními kulturními centry. Dále se žáci sami pomocí atlasů, učebnic, encyklopedií a internetu dozvídají o výškové a horizontální členitosti oblasti, o jejím nerostném bohatství apod. Hlavním úkolem žáků v hodinách zeměpisu je zhotovit mapu Valašska. Rozdělení do skupinek si žáci vybírají, zda chtějí tvořit mapu plastickou, či pouze nakreslit mapu turistickou, mapu z leteckého pohledu, zeměpisnou nebo dopravní. Úkolem učitele je kontrolovat práce v průběhu tvorby a sehnat materiál potřebný ke zhotovení map.

V hodině dějepisu učitel podá žákům výklad o stručné historii kraje a následně rozdělí jednotlivcům témata na zpracování referátu o historii jednotlivých měst, o významných historických osobnostech působících v oblasti Valašska a o historii jednotlivých kulturních oblastí.

V rámci tělesné výchovy jsou žákům prostřednictvím video ukázek představeny hlavní valašské tance a na základě hlasování jsou vybrány dva tance, které se budou žáci v hodinách tělesné výchovy učit. Úkolem učitele je sehnat vhodnou hudební nahrávku a vymyslet jednoduchou choreografii.

Učitel českého jazyka seznámí žáky s nářečím kraje a poskytne jim výklad o spisovatelích, kteří ve Valašsku působili, nebo z Valašska pocházeli či o Valašsku psali. V rámci slohové hodiny pak mají žáci za úkol vyhledat v literárních dílech slova řečená valašským nářečím a sestavit česko – valašský slovník, který bude vystaven ve třídě během dne otevřených dveří.

V hodinách dramatické výchovy si žáci vyberou valašskou tradici, kterou chtějí divadelně ztvárnit. Žáci 7.B si volí tradici masopustního průvodu maškar, z čehož vyplývá, že nejnáročnější částí příprav je tvorba kostýmů, které si žáci musí vytvořit sami s pomocí rodičů během domácích příprav. Úkolem učitele je vymyslet příběh zapadající do vybrané tradice a obsadit v něm všechny žáky třídy. Součástí příběhu by měl být dialog vedený ve valašském nářečí a zpěv písně hodící se k tradici masopustu. V následujících hodinách žáci již nacvičují připravené divadelní představení, které předvedou v den otevřených dveří.

Během hodiny občanské výchovy přijde do třídy žákova babička z Valašského Meziříčí a přednese žákům vlastní zkušenosti z života v oné oblasti, které je mohou dále inspirovat k nápadům na prezentaci. Dále jsou žákům vysvětleny kulturní odlišnosti a je zahájena debata na téma důležitosti společenské tolerance k menšinám.

Žáci i učitelé všech předmětů směřují své práce ke dni otevřených dveří. Den předem žáci připraví občerstvení a vyzdobí třídu i chodby školy svými výrobky.

5.2 Prezentace projektu

Před zahájením projektu je nutné stanovit datum, do kterého by se měly požadované aktivity stihnout. Výsledky snah žáků jsou veřejně prezentovány na dni otevřených dveří, kde každá třída představí národopisnou oblast, kterou jim předem určí třídní učitel. Výběr oblasti může být ovlivněn hlasováním žáků. Žáci v den prezentace oblastí vyzdobí třídy i chodby školy obrazy, mapami, modely i referáty, týkajícími se národopisných oblastí. Můžeme tedy spatřit typické vzory oblastí, zobrazení typických hudebních nástrojů či krojů, mapy oblastí, modely domků a sklípků, mořeny, májky atp. Uvnitř tříd žáci připraví občerstvení skládající se z pochutin typických pro jejich vybranou oblast, které si návštěvníci mohou vychutnat za zvuků lidové hudby kraje

znějící z nahrávky či živě z nástrojů a úst žáků, případně i učitele. Ve třídách by mohl být dle možností přítomen rodák pocházející z vybrané oblasti například z řad příbuzenstva žáků či učitelů. V určenou hodinu se návštěvníci i s žáky a učiteli shromáždí ve společenské místnosti nebo v tělocvičně, kde proběhne vystoupení žáků. Vystoupit mohou jednotliví žáci, učitelé i skupiny s připraveným tanečním vystoupením, hrou či zpěvem lidových písní nebo přednesem básně či divadelním představením představujícím určitou lidovou tradici (jízda králů, vynášení smrti, královničky, atp.). Vrcholem dne je vystoupení pozvaného folklorního souboru. Na závěr je publikum spolu s účinkujícími vyzváno ke společnému zpěvu nejznámějších lidových písní za doprovodu folklorního souboru.

6 Závěr

Bakalářská práce se zaměřuje na český hudební folklor a jeho výuku na druhém stupni základních škol. Práce je reakcí na dnešní tendence úpadku zájmu o národní kulturní bohatství mezi žáky základní školy, ale i v celé české společnosti. V důsledku celkové modernizace a stále se vyvíjejícím prvkům informační i jiné technologie lidstvo zapomíná na své kořeny a na kulturní zvyklosti, které stvořily současnou podobu naší společnosti. Hlavním záměrem práce je informovat společnost o existenci obrovského kulturního bohatství naší země a prostřednictvím zkvalitnění způsobu výuky hudební výchovy na druhém stupni základních škol docílit zachování hudebního folkloru pro další generace.

V první části práce poskytuje teoretické informace o folkloru potřebné pro praktickou část práce. Vysvětluje základní termíny týkající se folkloru a rozděluje projevy folkloru do jednotlivých kategorií. Dále práce pojednává o lidové písni a její základní klasifikaci a charakteristice. Podrobně jsou charakterizovány jednotlivé národopisné oblasti České republiky z hlediska jejich folklorního odkazu s důrazem na lidovou hudbu, typická hudební uskupení a tanec.

Další část práce přináší analýzu dvou řad učebnic hudební výchovy pro druhý stupeň základní školy. První řada učebnic se používala převážně v devadesátých letech dvacátého století, můžeme ji ovšem spatřit ve vyučování i dnes, a druhá řada je nejčastěji používaným materiálem pro výuku v dnešní době. Analýza učebnic je prováděna z hlediska obsahu folklorní tematiky i obsahu notových ukázek lidových písní.

Následující kapitola se soustředí na výzkum, který je zaměřený na současný stav výuky českého folkloru v hodinách hudební výchovy. Výzkum je prováděn formou dotazníku určeného žákům druhého stupně základních škol a přináší výsledky týkající se vztahu žáků k českému lidovému umění i efektivitě výuky folklorních témat v hodinách hudební výchovy.

Závěry analýzy i výsledky dotazníku ukázaly, že současný stav úpadku zájmu o folklor není způsoben ubýváním folklorní tematiky z učebnic hudební výchovy, ani z vyučovacích hodin.

Reakcí na toto zjištění je návrh projektu umístěný v závěrečné části bakalářské práce. Úkolem tohoto projektu je poskytnout návrh na způsob řešení problému současného stavu úpadku zájmu i obliby folkloru. Prostřednictvím tohoto projektu by se měli žáci zábavnou formou dozvědět o množství lidových tradic i o velikém kulturním bohatství České republiky a prakticky se seznámit s folklorem a všemi jeho formami. Návrh projektu nabízí způsob výuky, ve kterém je zapotřebí propojenost hudební výchovy s ostatními vyučovanými předměty druhého stupně. Pro realizaci projektu lze využít teoretické části bakalářské práce.

Bakalářská práce celkově přináší prostřednictvím analýzy učebnic a výzkumu informace o současném stavu výuky folkloru na druhém stupni základní školy. Přináší návrh na řešení současné situace a způsob výuky, který by měl vést k vybudování pozitivního vztahu dnešní mládeže k folkloru. Tímto způsobem lze docílit zachování kulturního bohatství dalším generacím.

7 Seznam použitých zdrojů

- 1) PECHÁČEK, Stanislav. *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha: Karolinum, 2010. 317 s. ISBN 978-80-246-1830-2.
- 2) HORÁK, Jiří. *Naše lidová píseň*. Praha: Garamond Jos. R. Vilímek, 1946. 146 s.
- 3) *Webster's Online Dictionary* [online]. 2011 [cit. 2011-11-17]. Definition of folklore. Dostupné z WWW: <<http://www.websters-online-dictionary.org/definitions/folklore>>.
- 4) BRABEC, Jindřich, ŠTÍBROVÁ, Ivana. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. Úvaly: Jinan, 1994. 78 s.
- 5) BROUČEK, Stanislav, JERÁBEK, Richard a kol. *Lidová kultura: Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska, věcná část A-N*. Praha: Mladá fronta, 2007. 636 s. ISBN 978-80-204-1712-1.
- 6) BROUČEK, Stanislav, JERÁBEK, Richard a kol. *Lidová kultura: Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska, věcná část O-Ž*. Praha: Mladá fronta, 2007. 664 s. ISBN 978-80-204-1713-8.
- 7) *Etnografické členění ČR* [online]. [cit. 2011-11-18]. Folklorní sdružení ČR. Dostupné z WWW: <http://www.fos.cz/encyklopedie/seznam.phtml?id_statu=1&typ=499>.
- 8) MAREK, Miloš. *Folklor České republiky*. Praha: Kartografie PRAHA, 2010. 39. ISBN 978-80-7393-097-4.
- 9) CHARALAMBIDIS, Alexandros a kol. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 2008. 128 s. ISBN 80-7235-296-2.
- 10) CHARALAMBIDIS, Alexandros a kol. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 2005. 152 s. ISBN 80-7235-297-0.
- 11) CHARALAMBIDIS, Alexandros a kol. *Hudební výchova pro 8. ročník základní*

školy. 2. vyd. Praha: SPN, 2005. 152 s. ISBN 80-7235-298-9.

12) CHARALAMBIDIS, Alexandros a kol. *Hudební výchova pro 9. ročník základní*

školy. 2. vyd. Praha: SPN, 2005. 128 s. ISBN 80-7235-310-1.

13) MIHULE, Jaroslav a kol. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. Praha: SPN, 1989. 224 s. ISBN 80-04-23817-3.

14) MIHULE, Jaroslav a kol. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 2. vyd.

Praha: SPN, 1993. 238 s. ISBN 80-04-26493-X.

15) MIHULE, Jaroslav a kol. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. Praha: SPN, 1994. 256 s. ISBN 80-7168-172-5.

16) MOURYC, František. *Zpěvník lidových písní*. Praha: Fortuna, 1992. ISBN 80-85298-21-x.

8 Přílohy

8.1 Abecední seznam lidových písní z analýzy učebnic

Hudební výchova pro 6. – 9. ročník základní školy (Alexandros Charalambidis a kol.)

Hudební výchova pro 6. ročník ZŠ

Běži voda, běži (Morava - Lašsko)

Černé oči, jděte spát (Čechy)

Červená růžičko, rozvíjej se (Čechy - Chodsko)

Holka modrooká

Jaké je to kořeníčko (Čechy - Berounsko)

Kdyby byl Bavorov (jižní Čechy)

Koulelo se, koulelo (Čechy)

Louka široká (Čechy)

Měsíček svítí (Čechy)

Muzikanti, co děláte (Morava)

Naše husa (východní Čechy)

Pase ovčák ovce (Čechy)

Ráda, ráda, můj zlatej Honzíčku (Čechy)

Spievanky, spievanky (Slovensko)

Štědrej večer nastal

Štěstí, zdraví, pokoj svatý

Teče voda, teče (Čechy)

Tráva neroste (Morava - Valašsko)

Voděnka studená (Morava - Slovácko)

Vyletěla holubička z rychtářovic okénečka (Čechy)

Vyletěla holubička ze skály (Čechy)

Žádnýj neví, co sou Domažlice (Čechy - Chodsko)

Hudební výchova pro 7. ročník ZŠ

Bodaj by vás, vy mládenci (Slovensko)

Den přeslavný (Čechy)

Ej láska, láska (Morava)

Ej, od Buchlova (Morava - Slovácko)

Ej, točí sa mi, točí (Slovensko)

Ej, vy páni, vy (Morava - Hornácko)

Fanfr, fanfr, fanfrnoch (Čechy - Chodsko)

Halí, belí I. (Morava)

Halí, belí II. (Morava)

Já do lesa nepojedu

Já husárek malý (Čechy)

Já mám žežuličku (Čechy - Kouřimsko)

Jakú sem si frajírenku (Morava - Slovácko)

Jede, jede poštovský panáček

Káča má (Čechy)

Kdyby byl Bavorov (jižní Čechy)

Kdyby tady byla taková panenka (jižní Čechy)

Když jsem já šel tou putimskou branou (Čechy - Písecko)

Kucmoch (Čechy)

Láska, Bože, láska (Slovensko)

Mateník

Měla jsem holoubka (Čechy)

Na rozloučení, mý potěšení (Čechy - Chodsko)

Nechal mě můj milej (jižní Čechy)

Neviděli jste tu mé panenky

Ó, řebíčku zahradnický (Čechy)

Pásli ovce Valaši (Morava)

Po valašsky od země (Morava)

Sluníčko za hory zachází (jižní Čechy)

Smrtná neděla (Morava)

Široký, hluboký (Čechy)

To ta Hel'pa (Slovensko)

V Hodoníně za vojáčka (Slovácko)

Verbuňk (Slovensko)

Voděnka studená (Morava - Slovácko)

Hudební výchova pro 8. ročník ZŠ

-

Hudební výchova pro 9. ročník ZŠ

Ach synku, synku

Štědrej večer nastal

Hudební výchova pro 6. – 8. ročník základní školy (Jaroslav Mihule a kol.)

Hudební výchova pro 6. ročník ZŠ

Andulko šafářova (Čechy)

Beži voda, beži (Morava - Lašsko)

Co to máš, děvečko (Morava)

Což se mně, má milá (Čechy)

Čtyři koně ve dvoře (Čechy)

Ej, pred hostincom hudci hudú (Slovensko)

Ej, zalužicky poľo (Slovensko)

Išli dievky ľan trhať (Slovensko)

Ještě já se podívám (Čechy)

Kdyby byl Bavorov (jižní Čechy)

Masopust držíme (západní Čechy)

Na rozloučení, mý potěšení (Čechy - Chodsko)

Náš táta mě pořád nutí (Čechy)

Naše husa (Čechy)

Petrovický zámek (Čechy)

Pod těšínským mostkem (Slezsko)

Sedlák, sedlák, sedlák (Čechy)

Spievanky, spievanky (Slovensko)

Štědrej večer nastal (Čechy)

Tráva neroste (Morava - Valašsko)

V kolaji voda (Slezsko)

V širem poli (Slezsko)

Vyletěla holubička ze skály (Čechy)

Hudební výchova pro 7. ročník ZŠ

Aj, tam na dolince (Morava)

Až já budu nade dvorem (Čechy)

Bejvávalo (Čechy)

Bodaj by vás, vy mládenci (Slovensko)

Co je po takové panence (Čechy)

Co to tam šupoce (Morava - Slovácko)

Což se mě, ma milá

Červené jablčko (Slovensko)

Čtyři koně jdou (Čechy - Klatovsko)

Dobrá noc, má milá

Dýnom, dánom (Slovensko)

Ej, duby, duby (Slovensko)

Ej, hory, hory, hory černé (Morava - Slovácko)

Ej, točí sa mi, točí (Slovensko)

Ej, vy páni, vy (Morava - Slovácko)

Fanfr, fanfr, fanfrnoch (Čechy - Chodsko)

Hnalo dzievča krávy (Morava - Kopanice)

Chodíme, chodíme (Morava)

Jel sedlák orati (jižní Čechy)

Ještě já se podívám

Kam pureš, pojereš (Čechy - Chodsko)

Když jsem šel z Domažlic (Čechy - Chodsko)

Když jsem, když jsem (Čechy - Klatovsko)

Kole Jarošova (Morava)
Měsíček svítí
Nechod' tam, pod' radš k nám (Čechy)
Ó, řebíčku zahradnický (Čechy)
Okolo Frýdku (Slezsko)
Pasala volky (Slezsko)
Pase ovčák ovce (Čechy)
Prídi ty, šuhajko (Slovensko)
Proč kalina v strouze stojí (Čechy)
Proč, kalino, v struze stojíš (Čechy - Berounsko)
Proč, kalino, v struze stojíš (Morava)
Půjdem spolu do Betléma (Čechy)
Spadla mi šablička (Morava - Slovákko)
Široký, hluboký (Čechy)
Štědrej večer nastal - opakování
Tatíčku můj starý (Morava)
To ta Heľpa (Slovensko)
Tráva neroste
U Těšina bubny bijom
Vosy, vosy, vosy (Čechy - Chodsko)
Zelený hájové (Čechy - Chodsko)
Znám já jeden krásný zámek (Čechy)

Hudební výchova pro 8. ročník ZŠ

Čis nebyl doma (Morava)

Ej, Janku, Janíčku (Morava)

Hej, slniečko horúce (Slovensko)

Poslechněte mě málo (Čechy)

Teče voda, teče (Čechy)

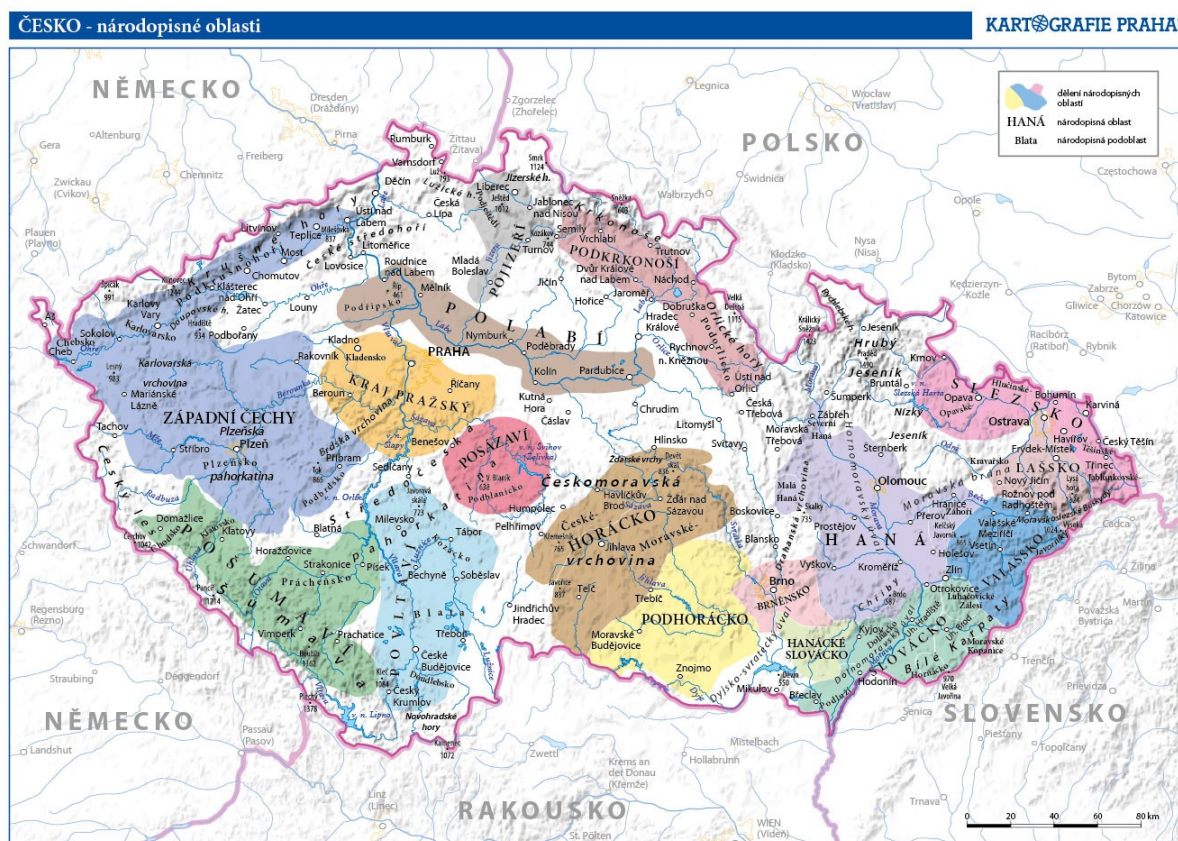
Teče voda, vodička (jižní Čechy)

Vlaštovička lítá (východní Čechy)

Žádnýj neví, co sou Domažlice (Čechy - Chodsko)

8.2 Mapa národopisných oblastí České republiky

8.3 Notové ukázky písní

OJ, DYBY NE ŠAFÁŘE

Živě ze Slovácka

Oj, dy-by ne ša-fá-ře, ša-fá-ře-vej cé-ry,
ne-by-li by chlap-ci do dvo-ra cho-di-li,
ne-by-li by chlap-ci do dvo-ra cho-di-li.

1. Oj, dyby ne šafáře,
šafářovej céry,
nebyli by chlapci
do dvora chodili. ¶
2. Šafářova Kačenka,
ta nám pověděla,
kady je cestička
do jejího dvora. ¶
3. Dyby brány dělali
z železa stýrského,
už mě nezachrání
od dvora panského. ¶

EJ, NA TEM NAŠEM DÍLE

Mírně z Horníácka

Ej, na tem na-šem dí-le,
ej, na tem na-šem dí-le, šty-ry ko-ně bí-lé,
šty-ry ko-ně bí-lé.

1. ¶ Ej, na tem našem díle, ¶
štyry koně bílé. ¶
2. ¶ Ej, už sú sekeráše ¶
za malým Dunajkem. ¶
3. ¶ Ej, plače dívča, plače ¶
za švarným šohajkem. ¶

OKOLO MILOTIC

Živě ze Slovácka

O-ko-lo Mi-lo-tic vo-děn-ka sa to-čí,
kdo tam má pa-nen-ku, nech ať ju pře-sko-čí.

1. Okolo Milotic
voděnka sa točí,
kdo tam má panenku,
nech ať ju přeskočí.
2. Já ju také mám,
já vodu přeskočím,
červeným šátečkem
já sobě zatočím.

AŽ PŮJDETE PŘES POLE

Živě

ze Slovácka

Musical score for 'Až půjdete přes pole' in 2/4 time, key of C major. The score consists of three staves. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (C). The tempo/mood is marked 'mf' (mezzo-forte). The lyrics are: 'Až pů- jde- te přes po- le, daj- te po- zor'. The second staff continues the melody with lyrics: 'ňu se- be, a- by vás zboj- ní- ci ne- pot- ka- li,'. The third staff concludes the phrase with lyrics: 'a- by vám ha- len- ky ne- po- bra- li.' Chord symbols C, F, C, Dmi, G, F, G, and C are indicated above the notes.

1. Až půjdete přes pole,
dajte pozor na sebe,
aby vás zbojníci nepotkali,
aby vám halenky nepobrali.
2. Zbojníci nás potkali,
halenky nám pobrali:
„Tu máte, mládenci, vaše šaty,
nechodte přes pole za děvčaty!“
3. „A já na to nic nedbám,
frajářčku prece mám,
ako by ju malár vymaloval,
ako by ju gombár vygomboval.“
4. Frajářčka, zlatý pás,
zatoč sa mně eště ráz,
zatoč sa mně, moje potěšení,
nech sa mé srdénko rozveselí.

EJ, TOČ SA, DĚVČE

Mírně

ze Slovácka

Musical score for 'Ej, toč sa, děvče' in 2/4 time, key of D major. The score consists of three staves. The first staff starts with a treble clef, a key signature of two sharps (F# and C#), and a common time signature (C). The tempo/mood is marked 'mf' (mezzo-forte). The lyrics are: 'Ej, toč sa, děv- če, toč sa! Ej, já sa'. The second staff continues with lyrics: 'bu- du dí- vat, ej, jak sa ně za-'. The third staff concludes with lyrics: 'fů- bš, bu- du k vám cho- dí- vat.' Chord symbols D, A7, D, D, G, A7, D, and D are indicated above the notes.

1. Ej, toč sa, děvče, toč sa!
Ej, já sa budu dívat,
ej, jak sa ně zaľúbíš,
budu k vám chodívat. :||
2. Ej, chodívaj, chodívaj,
ej, mé srdénko věrné,
ej, budu ti otvírat,
okénečko skelné. :||
3. Ej, okénečko skelné,
ej, dvéřka maľované,
ej, chodívaj, chodívaj,
mé srdénko věrné. :||

CHODÍ SYNEČEK

Mírně

z Hané

Musical score for 'Chodí syneček' in 2/4 time, key of G major. The score consists of three staves. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (C). The tempo/mood is marked 'mf' (mezzo-forte). The lyrics are: 'Cho- dí sy- ne- ček o- ko- lo vo- za,'. The second staff continues with lyrics: 'ja- ko by hle- dal kó- sek že- le- za,'. The third staff concludes with lyrics: 'ja- ko by hle- dal kó- sek že- le- za.' Chord symbols G, Ami, D, G, Emi, Ami, D7, and G are indicated above the notes.

1. Chodí syneček okolo voza,
jako by hledal kósek železa. :||
2. Kósek železa, kósek litiny,
on chce oklamat švarné dívčiny. :||

ŠLA MÁ MILÁ PRO VODU

Mírně

ze Slovácka

1. Šla má milá pro vodu,
k zelenému jaboru.
2. Než vodičky nabrala,
přežalostně plakala.
3. „Ach bože můj, bože můj,
falešný je milý můj.
4. K iným chodí každý den,
a k nám jednu za týden.
5. A to dojde v sobotu,
dyž mám pilnú robotu.

SLYŠTE, LIDÉ, CO NOVÉHO

Živě

z Podještědí

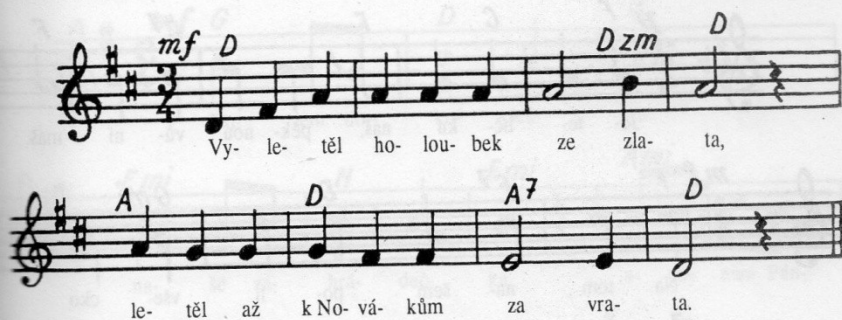

1. Slyšte, lidé, co nového, kuku,
okrad chudej potřebnýho, kuku!
Udělal mu škodu řádnou,
uřezal mu kapsu prázdnou,
kuku, kuku, kuku.
2. A v tý kapse byla švestka, kuku,
a v tý švestce byla pecka, kuku.
A v tý peccce bylo jádro,
tu to máte, kmotře Vávro,
kuku, kuku, kuku, kuku.

VYLETĚL HOLOUBEK

Živě

z Horácka

1. Vyletěl holoubek ze zlata,
letěl až k Novákům za vrata.
2. My jsme ho počali chytati
a zlaté peříčko trhati.
3. Vyšla panímáma: „Nechte ho,
a to je synáčku našeho.“

PĚKNEJ OBRÁZEK MÁM

Mírně

z Tábořska

1. Pěkný obrázek mám, vím, co s ním udělám. Jsou na něm dvě srdce, jedno dám panence, druhé si sám nechám.
2. V Hrazánkách je radost, je tam děvčátek dost. Když mně to Pán Bůh dá, bych brzy mohl já jedné odtud pomoci!

NEVĚŘ, HOLKA

Rychle

z Blat

1. Nevěř, holka, chlapci, nevěř, na říčici vodu neměř, voda ti vyteče, chlapec ti uteče, bude lásce konec.
2. Na tom bošileckém zámku hrály tam dvě panny kostku, hrály, hrály, hrály, až se obehrály, shodily se s mostku.

NENÍ ZLATO, CO SE LESKNE, ANI PRAVDA, CO SE PLESKNE.

SÍL SEM JÁ NA STRÁNI

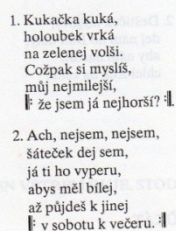
Živě

z Chodsko

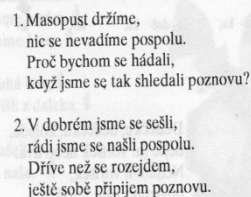
KUKAČKA KUKÁ

z Budějovicka

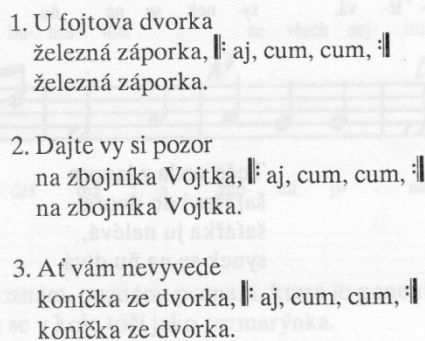
MASOPUST DRŽÍME

z Plzeńska

U FOJTOVA DVORKA

ze Slezska

JÁ MÁM DOMA KVOČNU

Živě

z Chodska

Musical score for 'Já mám doma kvočnu' in 3/4 time. The melody is in G major. The lyrics are: Já mám do-ma kvoč-nu, ne-vím co si poč-nu, ne-mů-žu vě-dět, bu-de-li se-dět, bu-de-li se-dět.

1. Já mám doma kvočnu,
nevím, co si počnu,
nemůžu vědět, bude-li sedět.
2. Já ji koupil vejce,
vod našeho strejce,
nemůžu vědět, bude-li sedět.
3. Já ji koupil husí,
vona, že ji duší,
nemůžu vědět, bude-li sedět.
4. Já ji koupil kačí,
vona, že ji tlačí,
nemůžu vědět, bude-li sedět.

ŠLA DĚVEČKA DO HÁJEČKA

Mírně

z Lašska

Musical score for 'Šla děvče do háječka' in 3/4 time. The melody is in G major. The lyrics are: Šla dě-več-ka do ha-ječ-ka, do ze-le-ne-ho, pot-ka-la tam ma-le-reč-ka, ma-le-reč-ka čer-no-o-ke-ho.

1. Šla děvče do háječka,
do zeleného,
potkala tam malerečka
černookeho.
2. „Malerečku černookej,
pěkně tě prosím,
vymaluj mi obrazeček,
co v srdci nosím.“
3. „Namaluj mi, malerečku,
svateho Jana,
vymaluj mi, malerečku,
meho galana.“

DYŽ SA BUČEK ZELEŇÁ

Mírně

z Valašska

Musical score for 'Dyž sa buček zeleňá' in 3/4 time. The melody is in G major. The lyrics are: Dyž sa bu-ček ze-le-ňá, Va-lach hod-ně pe-něz má, ze-le-ňaj sa, buč-ku, pě-k-ně po-ma-luč-ku, Va-lach hod-ně pe-něz má!

1. Dyž sa buček zeleňá,
Valach hodně peněz má,
zeleňaj sa, bučku, pěkně pomalučku,
Valach hodně peněz má!

2. Dyž sa buček zeleňá,
Valach pěknú ženku má,
zeleňaj sa, bučku, pěkně pomalučku,
Valach pěknú ženku má!
3. Dyž sa buček zeleňá,
Valach hodně ovec má,
zeleňaj sa, bučku, pěkně pomalučku,
Valach hodně ovec má!

MALA SOM JÁ JAČMEN

Smutně

z moravských Kopanic

Ma- la som já jač- meň, ma- la som já

jač- meň, ej, pek- ný, u- tě- še- ný,

ej, pek- ný, u- tě- še- ný.

1. Mala som já jačmeň, :||
ej, pekný, utěšený. :||
2. Zedli mi ho vrabce, :||
ej, eště bol zelený. :||
3. Mala som já žitko, :||
ej, pekné, utěšené. :||
4. Zedli mi ho vrabce, :||
ej, keď bolo zelené. :||